

Verslag

Hoorzitting On the way to PlanetProof Melk

Datum: 4 november 2021
Aanvang: 13:00 uur
Plaats: digitale bijeenkomst via MS Teams
Aanwezig: zie bijlage 2

Opening

De heer Swinkels, voorzitter van het College van Deskundigen Dierlijk, heet iedereen welkom op de (digitale) hoorzitting. Hij geeft een toelichting op de procedure om te komen tot een nieuwe versie van het certificatieschema waar de hoorzitting deel van uitmaakt. Het doel van de hoorzitting is dat alle belangstellenden inspraak kunnen leveren op de voorgestelde wijzigingen. Dat kan ook nog schriftelijk tot 12 november. Alle inbreng wordt aan het College van Deskundigen voorgelegd. Dat zal in december gebeuren. Daarna is het verslag met alle vragen en opmerkingen, voorzien van een reactie, beschikbaar. In genoemde vergadering zal het College ook het definitieve herziene certificatieschema vaststellen. In principe zal dit schema dan per 1 januari 2022 ingaan.

Mevrouw Kramer geeft een inleiding over de opbouw van het certificatieschema en de prestaties van melkveehouders tot nu toe. Aansluitend presenteert de heer Uljee getallen over de huidige marktomvang van On the way to PlanetProof zuivelproducten en de naamsbekendheid van het keurmerk.

Na de inleidende presentatie is er gelegenheid tot het stellen van vragen en het maken van opmerkingen over het voorliggende conceptschema.

Inhoudelijke opmerkingen t.a.v. het schema

Alle gestelde vragen zijn opgenomen in de vraag- en antwoordlijst (zie bijlage 1). Per vraag is aangegeven of dit leidt tot aanpassing van het criterium en welke overwegingen daarbij spelen.

Rondvraag en sluiting

De presentatie van mevrouw Kramer zal worden gedeeld. De heer Swinkels herhaalt de mogelijkheid om tot uiterlijk vrijdag 12 november schriftelijk nog te reageren op de stukken van de hoorzitting. De indieners van schriftelijk reacties zijn opgenomen in Bijlage 3. De vragen zelf met bijbehorende antwoorden zijn opgenomen in Bijlage 1. De heer Swinkels dankt iedereen voor het bijwonen van de bijeenkomst en zijn/haar inbreng en sluit de vergadering om 16:05 uur.

Bijlagen:

1. Vraag en antwoord
2. Presentielijst van de digitale bijeenkomst (4 november 2021)
3. Bijlage met schriftelijke reacties

Bijlage 1

Vraag- en antwoordlijst

Algemene opmerkingen

Herman Bakhuis (LTO)+ Wilbert Litjens + Jaap Mulder (Farmel)

Vraag/opmerking 1) In de supermarkten zijn On the way to PlanetProof producten voor een lage prijs te koop. Is de consument bereid om extra te betalen voor een duurzamer product? En hoe ontwikkelt de meerprijs van 2 cent per liter zich de komende periode?

Antwoord) De vergoeding wordt bepaald door de afnemers van de melkverwerkers. De zuivelketens hebben regelmatig afstemming met afnemers over de prijs en maken afspraken over een meerprijs. SMK speelt een rol door de meerwaarde/prestaties in beeld te brengen die door de deelnemers in relatie tot het keurmerk worden geleverd. De voorstellen voor herziening zijn ook gericht op communiceerbaarheid en versterking van de meerwaarde van het keurmerk.

Tamme Tigchelaar (s)

Vraag/opmerking 2) We vinden de vergoeding van 2 cent per liter melk redelijk goed maar niet dermate om er iedere termijn een aantal eisen aan toe te voegen welke geen meerwaarde voor mens dier en milieu hebben maar wel meer inspanning van de veehouder vragen. Vandaar deze reactie.

Antwoord) We begrijpen dat administratie/registratie en planmatige aanpak vaak gezien worden als extra last zonder dat er een prestatie wordt geleverd. Deze lasten zijn helaas wel noodzakelijk in een certificatiesysteem om de haalbaarheid van te stellen doelen te kunnen inschatten en uitvoering te kunnen controleren.

Wilbert Litjens (s) & Peter Mulder

Vraag/opmerking 3) Continuïteit is belangrijk om ondernemers stappen te laten zetten. Als er 3 jaar afleverzekerheid is, dan zijn investeringen logisch. In de praktijk is het echter onzeker of je zo lang kunt blijven leveren. Is er enige zekerheid te geven? Bijvoorbeeld als melkveehouders nu al voldoen aan de eisen voor 2023, kunnen zij dan 2 jaar afleverzekerheid krijgen? Of dat bedrijven in 2022 mee kunnen doen onder zowel de nieuwe of de oude voorwaarden (geen cafetariamodel). Hiermee ondervangt men dat komend jaar mogelijk PlanetProof boeren af moeten vallen, maar in 2023 weer mee zouden kunnen doen door gewijzigde criteria. Bovendien lijkt het mij erg frustrerend als je in 2022 niet mee kan doen onder de voorwaarden van 2023.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk heeft besloten dat bedrijven die in 2021 al voldoen aan de bepaalde herziene eisen kunnen voldoen (dit is relevant bij toetsing in april 2022. Bedrijven moeten vanzelfsprekend ook in 2022 (toetsing april 2023) weer aantonen dat men blijft voldoen.

Besluit) Indien bedrijven in 2021 niet voldeden aan de huidige ambitie voor Diergezondheid en dierenwelzijn (KoeData norm) maar al wel aan de nieuwe ambitie die in 2022 moet worden gerealiseerd, dan kunnen deze bedrijven beoordeeld worden op de nieuwe eisen. Dit gaat dan specifiek over de aangescherpte basiseis/topnorm voor Levensduur en KalfOKscore voor 2022. Dit besluit is opgenomen in het aanvullende besluiten document op de website van SMK.

Jeroen Elfers (RFC)

Vraag/opmerking 4) Complimenten voor de inspraakmogelijkheid en transparantie rondom de ontwikkeling van de eisen. In lijn met de naam (On the way to) moeten er stappen gezet worden. De overweging hierbij moet ook zijn of het haalbaar en betaalbaar is. Wat betreft de meerprijs, zijn de zuivelverwerkers in gesprek met hun afnemers. Wat betreft de controleerbaarheid spelen de kosten voor borging ook mee. Als er een goede vergoeding komt uit de markt dan is dat in orde. Een aandachtspunt is nog wel dat de kostprijzen in de melkveehouderij in het algemeen momenteel hoog liggen.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk realiseert zich dat de kostprijzen van grondstoffen etc. in de melkveehouderij op dit moment hoog zijn. Het College schat in dat het geheel van alle herzieningseisen, voor zover daar data over beschikbaar zijn, voor een groot deel van de deelnemende en ook voor nieuwe melkveebedrijven haalbaar is. Voor een aantal verzwaringen is een overgangstermijn vastgesteld. Kosten om te voldoen zijn zo goed mogelijk in kaart gebracht en ingeschat. Deze zijn overigens verschillend per bedrijf. Het College van Deskundigen dierlijk streeft er naar de uitvoering van de controles zo efficiënt en risicogericht mogelijk in te regelen.
Een aantal aanpassingen in het certificatieschema acht het College van Deskundigen dierlijk noodzakelijk om voldoende communiceerbaarheid, doelgerichtheid, robuustheid en onderscheidend vermogen te garanderen.

Jaap Mulder (Farmel)

Vraag/opmerking 5) Is er een analyse gedaan wat de invloed is van de voorstellen op de melkveebedrijven?

Antwoord) Ja, er zijn de nodige data analyses gedaan over de effecten van de voorstellen. Voorzover dat vanuit beschikbare data kan is de haalbaarheid voor bestaande deelnemers in beeld gebracht. Zo laten de analyses zien dat er voor de voorgestelde wijzigingen voor eiwit van eigen land en broeikasgasemissie beperkte effecten zijn voor de huidige deelnemers en dat de aanpassen van de normen voor KoeData en KalfOKscore zorgen dat er meer melkveehouders kunnen voldoen. De verhoogde levensduur lijken haalbaar, ervan uitgaande dat de verbeterstappen uit de afgelopen jaren kunnen worden voortgezet in de komende 3 jaar.
Tegelijkertijd zijn er voor natuur en landschapsmaatregelen en koecomfort maatregelen maar beperkt data beschikbaar. Daarom wordt voorgesteld om de aanpassingen op die onderdelen in etappes uit te voeren. Bijvoorbeeld door komend jaar eerst een inventarisatie te doen van stalmaatregelen en pas daarna een voorstel te doen voor basiseisen voor koecomfort. Bepaalde ambitieverzwaringen krijgen een ruime overgangstermijn zodat ondernemers dit kunnen inregelen.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

Vraag/opmerking 6) De maatregelen maken het allemaal weer iets complexer, hebben jullie een beeld van het aantal bedrijven dat gaat afvallen door de gestelde aanpassingen?

Antwoord) Zie vraag 5.

Wim en Janny Lenselink (s)

[Vraag/opmerking 7](#)) Als het College van Deskundigen Dierlijk de voorstellen doet die er nu liggen, dan zie ik die ook graag financieel onderbouwd omdat dit een bovenwettelijke verplichting is, zodat er een discussie gevoerd kan worden of de extra kosten wel opwegen tegen de opbrengsten. Wij willen bij die voorstellen graag een kosten baten module. Want als je een beetje doorkijkt naar 2028 is het wel van een heel hoog Ot & Sien gehalte, dat heeft niks meer met melkveehouderij te maken. Koeien hebben het nu al beter dan mensen die op straat leven. We gaan met dit gebeuren te veel achter wensdenkende natuurorganisaties aan, meer het Frans Timmermans gebeuren. Vraag me vooral af wie die deskundigen zijn.

Antwoord) De samenstelling van het College van Deskundigen Dierlijk is op de website te vinden. Anders dan vragenstellers van mening zijn staat de huidige invulling van On the way to PlanetProof bedrijven ver af van Ot & Sien bedrijven. Dat is ook niet de richting die het College van Deskundigen dierlijk voor aan On the way to PlanetProof deelnemende bedrijven in beeld heeft. Efficiëntie van het gebruik van grondstoffen, het verder sluiten van kringlopen en aandacht voor het welzijn en de gezondheid van dieren staan op een hoog plan. Bij Ot & Sien bedrijven werd/wordt daar niet standaard aan voldaan. Ook is de melkveehouderij een grote beheerder van gronden in Nederland. Daarbij hoort ook een verantwoordelijkheid voor het behoud en versterking van natuur en landschapswaarden op en om het melkveebedrijf.

Ben Oosterwijk (s)

[Vraag/opmerking 8](#)) Is er genoeg draagvlak onder de melkveehouders die meedoen en mee willen blijven doen aan On the way to PlanetProof melk?

Antwoord) De stappen zijn relatief beperkt. De voorgestelde eisen waar echt investeringen voor moeten worden gedaan gaan we eerst verder onderzoeken. Indien de vervolgstappen voor voldoende bedrijven passen en de balans tussen haalbaarheid en meerkosten/meeropbrengst er is, dan verwachten we dat er voldoende draagvlak is om aan 'On the way to' te blijven werken.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 9](#)) Doel: On the way to PlanetProof is een onafhankelijk keurmerk dat bewijst dat je een product koopt dat duurzamer is geproduceerd en daardoor een betere keuze is voor natuur, klimaat én dier.

Ontwikkeling:

Door middel van een evaluatie van het keurmerk wat elke drie jaar plaatsvindt wordt het keurmerk doorontwikkeld.

Uitgangspunten:

1. Een relevant deel van de boeren moeten kunnen voldoen om een impact te krijgen op verduurzaming en om de vraag in de markt te kunnen invullen.
2. Return on Investment moet positief zijn voor de deelnemers op de investeringen die hij doet om te voldoen.
3. De extra vergoeding moet uit de markt kunnen komen.
4. Criteria moeten geborgd kunnen worden en transparant zijn waarbij rekening gehouden is mbt de kosten en complexiteit van de borging.

FrieslandCampina is het eens met de gekozen richting van de herzieningsvoorstellen, onze reactie is gegeven in het licht van de 4 bovengenoemde uitgangspunten.

Door het verzwaren van het topniveau werken de deelnemers aantoonbaar aan verdere verduurzaming op de thema's die bij hun bedrijf passen.

Door het basisniveau gelijk te houden is er stabiliteit dat huidige deelnemers kunnen blijven voldoen.

Feitelijk is nog niet getoetst wat het effect is op het percentage van de bedrijven wat kan voldoen aan de optelsom van de voorgestelde criteria.

Wij doen een dringend beroep op SMK om deze analyse uit te voeren (door WUR) voordat het nieuwe certificatieschema definitief wordt vastgesteld door het College van Deskundigen.

Antwoord) Zie vraag 5.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 10](#) Nieuwe certificatieschema is geldig vanaf 1 januari 2022, dit geldt dus ook voor de resultaten over 2021 waar je in 2022 op wordt beoordeeld?

Antwoord) De vereiste prestatie wordt vereist in 2022. Toetsing vindt dan plaats in het voorjaar van 2023. Dit geldt voor de normen/eisen die direct per 2022 worden ingevoerd. Voor de overige eisen geldt een langere overgangstermijn.

Gert van de Kolk (s)

[Vraag/opmerking 11](#) Ik wil alleen even kwijt dat het een gevoel geeft alsof jullie een strop om m'n nek hebben gelegd en steeds iets strakker aantrekken. Ik reken inmiddels op die 2 cent dus zal wel weer voldoen aan extra regels, maar waarom? Waar gaat dit heen? Over een aantal jaren alles kruidenrijk? Extra regels waar je aan moet voldoen moet dan ook extra geld opleveren!

Antwoord) Om melkveehouderij duurzamer te maken zijn verdere stappen nodig. De stappen moeten vanzelfsprekend aansluiting houden met wat er in de markt gevraagd en geboden wordt. Daarvoor wordt een zorgvuldige afstemming gezocht met alle betrokken partijen. Daarbij is On the way to PlanetProof een open, vrijwillig en ambitieus certificatiesysteem. Niet alle ketens of melkveebedrijven kunnen of willen aansluiten. Als het systeem te ambitieus wordt zullen bedrijven afhaken.

Ard van Veen

[Vraag/opmerking 12](#) Criterium 1.0 ambitieniveau. Per thema is een ambitieniveau vastgesteld. Er zijn bij biodiversiteit en bij dierenwelzijn en diergezondheid subthema's bijgekomen. Wat betekenen deze subthema's voor het ambitieniveau?

Antwoord) Het instellen van een basisniveau en topniveau op subthema's binnen het thema Biodiversiteit geeft meer flexibiliteit. Bedrijven die excelleren op Natuur en landschap of op de Kringloophema's kunnen hierdoor deelnemen. In de huidige versie moet er nog op alle KPI's een topniveau worden gescoord om te kunnen voldoen aan het topniveau van het thema Biodiversiteit.

Wat betreft de subthema's binnen het thema dierenwelzijn en diergezondheid: deze zijn bedoeld om bepaalde criteria te groeperen en aan te geven hoe deze aansluiten bij de recente definitie van dierenwelzijn

(principes Welfare Quality). Diergezondheid en dierenwelzijn blijft 1 thema wat betreft top- of basisniveau.

Besluit) Om duidelijker te maken dat de onderdelen binnen het thema dierenwelzijn en diergezondheid geen onderscheid geeft voor de basisnorm en het topniveau, wordt het woord 'subthema' daar verwijderd.

Henry Steverink (s)

Vraag/opmerking 13)

Wat mij opvalt is dat in het College van Deskundigen geen vertegenwoordiging zit vanuit de afnemers/gebruikers kant van PlanetProof-producten. Dus bijvoorbeeld de Consumentenbond of de supermarkten of van uit de afnemende industrie (zoals Unilever). Daarmee mis je contact met de helft van de keten. Daarmee mis je ook input van afnemers van PlanetProof-producten welke eisen zij verzwaaard willen zien en nog belangrijker, voor welke extra eisen zij extra willen betalen! Waar komt de behoefte vandaan om de eisen te verzwaaard? Ik mis de markt vraag hierin. Nu lijkt het zo dat een raad van wijze mannen en vrouwen dit bedenken op basis van wat een maatschappij (burgers) zou willen en niet wat consumenten (afnemers) willen.

Antwoord)

SMK probeert de samenstelling van het College van Deskundigen zo passend mogelijk te maken. Het lukt niet altijd om alle partijen in het College vertegenwoordigd te laten zijn. De Consumentenbond heeft bijvoorbeeld tot nu toe geen vertegenwoordiger willen leveren. Dat betekent echter niet dat betreffende partijen niet betrokken zijn of geen inbreng leveren. Diverse retailers zijn bijvoorbeeld direct of indirect bij de herziening betrokken en leveren hun inbreng. Deze inbreng vindt plaats tijdens de openbare hoorzitting, maar ook al eerder in het voortraject van de herziening. Daarnaast wordt er ook met retail afgestemd als het gaat om praktische communicatie, zoals voor 'de week van On the way to PlanetProof'. Ook met andere ketenpartijen is afstemming over haalbaarheid en betaalbaarheid. Tijdens de ontwikkeling van certificatieschema's wordt rekening gehouden met inschattingen van diverse marktdeskundigen uit de keten met inzicht in de keuzes van 'de consument'. Overigens is het speelveld van keurmerken complexer en breder dan de directe keuze of vraag van de consument. De kennis van de productiewijze en de duurzaamheidsaspecten daarvan is bij consumenten beperkt. De voorstellen voor wijziging zijn gebaseerd op de inbreng van alle belangenpartijen: van producenten, verwerkers, retail en maatschappelijke organisaties.

Henry Steverink (s)

Vraag/opmerking 14)

Is er ook gekeken of de consument behoefte heeft aan verzwaaard van eisen en is er gekeken of die consument daarvoor extra wil betalen?

Antwoord)

Zie vraag 13.

Henry Steverink (s)

Vraag/opmerking 15)

Waarom waren er zoveel belangbehartigers betrokken bij de hoorzitting? On the way to PlanetProof is toch iets tussen producenten en consumenten (voedselketen)? Een hoorzitting van SMK is toch geen podium om politiek te bedrijven?

Antwoord)

Zie vraag 13.

Henry Steverink (s)

[Vraag/opmerking 16](#)

Er zijn verschillende onafhankelijke keurmerken voor zuivel op dit moment actief, al dan niet gefaciliteerd door supermarkten. Is dit een wenselijke ontwikkeling? Het wordt een onoverzichtelijk geheel aan keurmerken in de voedselketen. Dat levert alleen maar verliezers op. De consument ziet door de bomen het bos niet meer en dit betekent een nivellering van de waarde van een keurmerk. Maar ook de producenten en verwerkende industrie zien door de concurrentie tussen keurmerken steeds zwaardere eisen op zich afkomen omdat ook keurmerken zich willen profileren. De supermarkten zijn de lachende derden en stimuleren juist de verschillende keurmerken omdat zij zich zo concurrentie-technisch kunnen onderscheiden. Bovendien zie ik dat de verschillende keurmerken maatregelen van elkaar overnemen om maar niet het verwijt te krijgen dat je minder doet dan een ander. Een wedstrijdje ver plassen noem ik dat! Is SMK van plan om met andere keurmerken te overleggen om tot 1 nationale onafhankelijke keurmerk te komen?

Antwoord)

Het aantal onafhankelijke, voor alle zuivelketens open, keurmerken is beperkt. On the way to PlanetProof is een van de drie door MilieuCentraal aangewezen topkeurmerken voor zuivel. Dit keurmerk is daarbij ook een breed keurmerk, dat in de melkveehouderij als enige aansluit op de collectief ontwikkelde verduurzamingsinstrumenten en daarmee is het voor elke melkveehouder mogelijk te bepalen waar men staat.

Uit de ervaring van de afgelopen jaren blijken bepaalde doelvoorschriften niet of minder geschikt om op te sturen (bijvoorbeeld de ambitieuze scores op KoeData). In dat geval wordt, zoveel mogelijk afgestemd met andere systemen, gekeken naar alternatieve invullingen. Waar mogelijk door alternatieve (deel-)doelvoorschriften of werkbare maatregelen/middelvoorschriften.

SMK heeft regelmatig afstemming met andere organisaties. Het is een illusie dat er één keurmerk zal komen. Wel lijkt ons haalbaar dat bedrijven op de verschillende relevante onderdelen transparant zijn in de behaalde prestaties. Daarvoor is afstemming en aansluiting op doelgerichte monitoringssystemen belangrijk.

Henry Steverink (s)

[Vraag/opmerking 17](#)

SMK moet veel meer toe naar doelvoorschriften in plaats van gedetailleerde bedrijfsmaatregelen. Met gedetailleerde bedrijfsmaatregelen ga je op de stoel van de ondernemer zitten en dat gaat juist bij On the way to PlanetProof niet werken. PlanetProof is een set van verschillende maatregelen die samen een integrale balans vormen om op en bepaald niveau te acteren voor wat betreft dierwelzijn, milieu, klimaat en omgeving. SMK moet aangeven hoe hoog dat niveau is en waarom. En laat het aan de ondernemer over hoe hij dat gaat bereiken. Zuivel is nog steeds een natuurproduct en natuur laat zich niet altijd sturen. Het vakmanschap en ervaring van een agrarische ondernemer is nodig om met al deze onzekere factoren op een hoog niveau te acteren. Bovendien geeft een heel gedetailleerd maatregelen pakket een schijnzekerheid die ook niet te controleren valt.

Antwoord)

Het College van Deskundigen dierlijk streeft ernaar zoveel mogelijk doelgericht met gezondheidsindicatoren te werken. Waar geschikte indicatoren ontbreken, wordt gekeken naar geschikte middelvoorschriften.

Hoofdstuk 2. Biodiversiteit

criterium 2.1 Eiwit van eigen land.

Alex Datema (Boer & Natuur)

Vraag/opmerking 18) Bij de KPI eiwit van eigen land geldt dat er sprake is van een optimum, omdat bij extensivering er lagere opbrengsten zullen zijn. Het streven zou niet moeten zijn om een zo hoog mogelijke percentage eiwit van eigen land te halen. Pas daarom op voor te hoge verhogingen. Een overweging kan zijn om extensieve bedrijven meer ruimte te geven op dit onderdeel.

Antwoord) Eiwit van eigen land is een belangrijke KPI om grondgebondenheid en de mate van circulariteit van een bedrijf te definiëren. Het doel is niet 100% eiwit van eigen land, maar er wordt voor de verduurzaming een balans gezocht tussen soms tegengestelde KPI's. Indien er onvoldoende eiwit van eigen land wordt gerealiseerd, dan betekent dit dat er eiwit via voer van derden wordt aangekocht. Het College van Deskundigen Dierlijk stelt in feite met deze eis dat bedrijven die meer dan 45% eiwit elders aankopen niet voldoen aan On the way to PlanetProof. Overigens is de inschatting dat de huidige en voorgestelde basiseis van 50% en respectievelijk 55% eiwit van eigen land weinig ambitieus is voor extensievere bedrijven. Dit wordt onderbouwd door onderzoek (Analyse Kringloopwijzer data 2016-2018, H. Mollenhorst, H.A, de Haan, WUR) waaruit blijkt dat extensivering (lagere melkproductie per ha) tot een hoger % eiwit van eigen land leidt. Hierbij wordt door het College van Deskundigen dierlijk rekening gehouden met het feit dat er maar beperkt data beschikbaar is van bedrijven met een ruime mate van extensief kruidenrijkgrasland. Een andere overweging om het percentage voor eiwit van eigen land niet te hoog in te schalen, is dat eiwit dat via lokale voer/mest buurtcontracten worden geproduceerd nog niet meegenomen kunnen worden. Tot slot geeft de voorgestelde opsplitsing van biodiversiteit in 2 subthema's (met ieder een eigen topniveau) enige flexibiliteit aan bedrijven met een 'natuurinclusievere' of 'meer gesloten kringlopen. De topnorm voor eiwit van eigen land of natuur en landschap moet dan wel zijn zonder overgangstermijn gerealiseerd.

Besluit) Het College van Deskundigen dierlijk besluit dat bedrijven die op basis van de KLW data van 2021 al voldoen aan het topniveau voor één beide subthema's die in 2022 gaan gelden, in april 2022 al volgens de nieuwe normen kunnen worden getoetst.

Hanneke Lugtenberg

Vraag/opmerking 19) Volgens mij is het een probleem dat ik mijn voer-mestcontract met de buurman nergens kan registeren. Niet in de gecombineerde opgave, niet in de kringloopwijzer. Hierdoor moet ik het in de kringloopwijzer 'kwijt' als aangekocht, waarbij het volgens mij ook niet bijdraagt aan de gedachte van de commissie grondgebondenheid.

Antwoord) Zie vraag 18. Buurtcontracten zijn in de KringloopWijzer nu niet ingeregeld. De huidige norm voor is op dit moment op die situatie. Het landelijk gemiddelde eiwit van eigenland wordt bijvoorbeeld hoger ingeschat dan de huidige topnorm.

Andrea Kuipers-Vos (Vogelbescherming)

Vraag/opmerking 20) Weidevogelbeheer kan beperkend werken op de opbrengsten van eiwit van eigen land.

Antwoord) Zie vraag 18. De huidige normen voor eiwit van eigen land zouden niet beperkend moeten zijn voor voldoende grondgebonden bedrijven. Bedrijven die grote arealen extensief kruidenrijkgrasland kiezen ervoor om gedwongen om relatief veel eiwit/krachtvoer van elders aan te kopen. In die situatie voldoen deze bedrijven niet aan de norm op eiwit van eigen land. Mogelijk geldt dat voor bepaalde situaties buurtcontracten dit knelpunt kan oplossen. Voor de andere situaties zou je kunnen stellen dat de bedrijven niet voldoende passen in de basiseisen van integrale verduurzamere verduurzaming.

Ben Oosterwijk (s)

[Vraag/opmerking 21](#) Een opmerking die ik heb over het voorstel op onderdeel criteria natuur en landschap is dat ik geen moeite heb met kruidenrijk grasland en ik ook geen probleem heb met % eiwit van eigen land. Waar ik wel mijn bedenkingen over heb is de combinatie van deze twee. Met andere woorden het moet wel haalbaar zijn.

Antwoord) Zie vraag 18 en vraag 20.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 22](#) Is het % eiwit van eigen land inclusief buurtaankopen (dus binnen straal van 20 km) zoals in doelstellingen duurzame zuivel vermeld? En is het verhogen van deze eis naar 65% juist met betrekking tot de praktijk? De nieuwe berekening gaat uit van het gevoerd eigen eiwit t.o.v. van het totaal gevoerd eiwit, dit in combinatie met de lage eiwit kuilen van 2021 (ook gevoerd in 2022) lijkt mij een hele uitdaging.

Antwoord) Zie vraag 18 en 19.

Herman Bakhuis(LTO)

[Vraag/opmerking 23](#) Alle gronden die de veehouder in beheer heeft zouden mee moeten tellen, evenals buurtcontracten. Als alleen de gronden in eigendom meetellen, dan worden melkveehouders met pachtgronden benadeeld bij een eventuele verhoging van het percentage eiwit van eigen land.

Antwoord) Gehuurde en gepachte gronden tellen nu al mee. Buurtcontracten niet omdat dit (nog) niet is ingeregeld.

Huub Kamphuis

[Vraag/opmerking 24](#) Eiwit van eigen land. Het grotere doel is het sluiten van kringlopen. Als je het op grotere schaal bekijkt, dan zou dit criterium ook over eiwit uit eigen land moeten gaan.

Antwoord) Het doel van deze KPI is het sluiten van kringlopen, in eerste instantie zo veel mogelijk binnen het eigen bedrijf. Voor buurtcontracten moet dit landelijk nog worden ingeregeld.

Roger Brosens (s)

[Vraag/opmerking 25](#) Aanpassing berekening eiwit van eigen land: voorstel is om deze norm iets te verhogen. Alleen door de aanpassing in de berekening van KLW om verkoop van geteeld ruwvoer niet meer mee te nemen gaat dit wel mank in de totale kringloop. Er wordt in het voorstel ook vermeld dat deze nieuwe berekening wel een kleine negatieve invloed kan hebben voor bedrijven die veel eigen ruwvoer hebben. Dit zal zeker ook zo zijn! Het ruwvoer wat verkocht wordt is waarschijnlijk wel bemest, dus klopt de totale kringloop van het bedrijf niet meer! Vooral bij bedrijven die (eiwitrijk)

najaarsgras verkopen (misschien ook omdat ze minder jongvee hebben?) kan deze aanpassing grote gevolgen hebben.

Antwoord) Er wordt een kleine wijziging voorgesteld (+5%). Deze wijziging is op basis van de KLV 2020 data voor het overgrote deel van de deelnemende bedrijven nu al haalbaar. Het gemiddelde % eiwit van eigen land van de deelnemer is 67%. Er is een overgangstermijn van 3 jaar. Verwacht wordt dat de gewijzigde berekening (verkoop van zelf geteeld eiwit, wordt afgetrokken van het berekende %eiwit van eigen land) met name zal spelen bij bedrijven die al hoog scoren op dit kengetal. Het College van Deskundigen Dierlijk verwacht op basis van deze informatie dat de wijziging van de rekenregel die in 2021 ingaat weinig invloed zal hebben op bedrijven die op dit kengetal op de grens van de norm zitten.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 26](#) Verhoog (na een check op haalbaarheid) de topnorm voor eiwit van eigen land naar 65% en laat de basisnorm gelijk.

Antwoord) Zie vraag 25.

Koen Aalbers (s)

[Vraag/opmerking 27](#) Het verhogen van het aandeel kruidenrijk grasland is in strijd met het hogere aandeel eiwit van eigen land, zeker nu de norm eiwit van eigen land op een nieuwe manier berekend wordt. Daarnaast is het moeilijk om het oogstgewas van het natuurland op een effectieve manier in te zetten in de bedrijfsvoering. Een klein deel kan gebruikt worden als voer voor droge koeien of ouder jongvee, meer dan op dit moment geproduceerd wordt is daarom niet wenselijk in mijn ogen.

Het eiwit van eigen land wordt verhoogd terwijl het aandeel eigen eiwit op veel bedrijven al zal dalen als gevolg van de nieuwe norm, dit is daarom niet het moment om de norm te verhogen. Daarnaast kan het echt grote gevolgen hebben voor de melkproductie als wel de financiële gevolgen als het bedrijf aan de nieuwe norm wil voldoen.

Antwoord) Zie vraag 25.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s) & Nina Kalverda (Qlip) (s)

[Vraag/opmerking 28](#) Verder wordt er gesproken over een overgangstermijn van 3 jaar, hoe ziet dat er in de praktijk uit? Elk jaar 1,66% verhoging? En betekent dit dat situatie in 2023 moet voldoen zodat dit blijkt uit kringloopwijzer van 2024? Dus binnen 2 jaar voldoen?

Antwoord) Er moet in de Kringloopwijzer van 2024 worden voldaan. Deze wordt getoetst in 2025. De melkveebedrijven hebben 3 jaar de tijd om hieraan te gaan voldoen. Het is natuurlijk verstandig voor ondernemers om hierop komende jaren op voor te bereiden.

Carleen Weebers (Boer en Natuur) (s)

[Vraag/opmerking 29](#) Maak een uitzondering voor eiwit van eigen land voor melkveehouders met veel extensieve graslanden en stel een norm van 5% extensief kruidenrijk grasland voor alle deelnemers.

Wij vinden het positief dat in de voorgestelde wijzigingen meer focus wordt gelegd op het extensieve graslandbeheer op de melkveebedrijven. Uw voorstel om een norm van minimaal 5% kruidenrijk grasland voor alle deelnemers te hanteren juichen wij van harte toe. Daarbij vragen wij wel aandacht voor de groep boeren met hoge percentages extensief kruidenrijk grasland en het belang van deze extensieve kruidenrijke graslanden voor

biodiversiteit. Het is van groot belang om het blijvend mogelijk te maken voor deze categorie boeren (>10% extensief kruidenrijk grasland) om te participeren in On the way to PlanetProof zonder dat ze hun extensieve kruidenrijke graslanden moeten omzetten naar productief kruidenrijk grasland of Engels raaigras en daarmee bijvoorbeeld het Aanvalsplan Grutto tegenwerken. Dit is nog belangrijker omdat nu dat percentage eiwit van eigen land voor basis van 50% naar 55% wordt verhoogd. Dit is op te lossen door voor de invulling van de graslanddoelen alleen de beheerpakketten voor extensief kruidenrijk grasland mee te laten tellen, ofwel een eigen KPI voor extensieve kruidenrijke graslanden. Extensief kruidenrijk grasland is goed bij te mengen op melkveebedrijven tot 20% van de bedrijfsvoering zonder verminderde melkproductie. Meer kennisuitwisseling hierover is nodig.

Antwoord) Zie vraag 18 en vraag 43.

Arjan Stokker (s)

[Vraag/opmerking 30](#)

In het certificatieschema wordt geschreven dat het eiwit van eigen land nu anders berekend wordt waardoor verkoop van ruwvoer niet meer meetelt. Wijziging van dit systeem geeft echter veel meer wijzigingen.

Voor ons bedrijf gaan we in 2018 (droge zomer) van 43% (oude systematiek/geteeld eiwit) naar 52% (gevoerd eiwit). 2020 gaat van 56% oude systeem naar 48% in het nieuwe systeem (redelijk groeizaam).

In een eerste droog jaar wordt er nog geteerd op de (eigen) voorraad van voorgaande jaren. In een groeizamer jaar als 2020 wordt er nog veel voer gevoerd van 2019, waarvan vaak meer aangekocht is waardoor in dit jaar ook het percentage eiwit van eigen land lager zal uitpakken met het nieuwe systeem.

Daarnaast zal het percentage lager worden voor bedrijven waar de weidegang meer van het type 'buiten liggen en binnen vreten' is. In de oude situatie werd er weidegras opname berekend conform de urensystematiek en werd hetzelfde gras ook ingekuuld en daarmee meegeteld bij de aanleg.

Grote risico wat nu genomen wordt is dat men volledig uitgaat van de BEX berekening, waarbij die klopt voor de gemiddelde koe/veestapel van Nederland. Individuele bedrijven hebben een afwijking. Er is in de praktijk een enorm verschil in de ruwvoeropname, maar in de BEX wordt alles terug gecorrigeerd op de standaard koebehoefte die 100% gedekt wordt. Dit zal op individueel bedrijfsniveau zeker effect hebben.

Op ons bedrijf werd er in 2020 8 tot 9% meer ruwvoer gevoerd dan dat volgens de BEX berekening kan. Door nu te kijken naar gevoerd eiwit, conform BEX berekening, krijg je eveneens een onderschatting van 8% in vergelijking met de systematiek van geoogst eiwit. Bij een regulier 60% daalt het dus met 8% naar 55% in de nieuwe berekening.

Deze situatie wordt sterker voor bedrijven met de minimale weidegang.

Over buurtcontracten is nog niets van geregeld.

Wat is het doel van eiwit op eigen land op de lange termijn? Zo min mogelijk eiwit van ver aanvoeren? Als bedrijf kun je mest afvoeren naar je buurman en de mais terugkopen. Het telt dan niet als eiwit van eigen land. Huur je zelf grond 10 km verderop, met de vrachtwagen mest erna toe en met groot transport de oogst weer ophalen, dan telt het wel als eigen land. Matcht dit wel met de gedachte van eiwit uit de buurt?

De wijziging stimuleert indirect wel veel beter om minder krachtvoer te voeren (en daarmee minder van ver te halen). In de oude situatie was dit zeker niet zo.

Ten aanzien van de natuur op grasland, we hebben grond in beheer met een contract via het gebiedscollectief met pakket botanisch hooiland. Dit pakket zit er nu 25 jaar op, 25 jaar niets bemest, alleen verschraalt. Het beetje hooi is krap aan eetbaar voor de dieren. Op de echte zandgrond delen is de opbrengst minder dan 1 ton DS per ha per jaar. Qua planten rijkdom etc is het allemaal wel vrij minimaal. Met de droogte van afgelopen jaren zijn er hele stukken waar alleen mos groeit. Of dit de biodiversiteit stimuleert vraag ik mij af.

Ten aanzien van het eiwit van eigen land. Door de wijziging naar gevoerd eiwit, vraag ik mij af hoe er om gegaan wordt met ruwvoer aankopen welke samen met de eigen oogst ingekuuld worden. Normaliter wordt dit zo goed mogelijk ingeschat en wordt de kuil gesplitst in een deel eigen teelt en een deel aankoop.

In de BEX berekening wordt het gevoerde rantsoen teruggerekend naar 100% dekking waarbij de invulling bestaat uit het (aangekochte) krachtvoer + eventuele bijproducten en het restant verdeeld wordt na rato van de (gevoerde) graskuil/maiskuil/weidegras. Wordt het aangekochte gras/mais ook naar rato in het rantsoen in gerekend of wordt de aankoop als 100% ingerekend en vindt de correctie plaats in de eigen teelt? Als de aankoop als 100% betrouwbaar gezien wordt, dan worden alle meetfouten, dichtheid aannames, onnauwkeurigheden in het meetprotocol etc. allemaal afgewenteld op de eigen teelt en daarmee geeft het dus een afwijkende waarde van de werkelijkheid.

Mijn verwachting is dat door de systeemwijziging het percentage eiwit van eigen land zomaar met 5% kan dalen... een verhoging van de normen heeft dan extra veel effect.

Is er een studie gedaan met de kringloopwijzer cijfers vanaf 2017 om een beeld te krijgen wat het effect van de nieuwe berekeningsmethode is? Zo niet, dan zou ik u willen vragen om dit te doen voordat u de nieuwe normen gaat vaststellen.

Antwoord)

Zolang er nog geen buurtcontracten mogelijk zijn, zou u ook kunnen sturen op het aandeel aangekocht krachtvoer in het totaal rantsoen. Het College van Deskundigen Dierlijk kan moeilijk ingaan op individuele bedrijfssituaties, deze geven nooit een volledig beeld. Er is voor gekozen om uit te gaan van aansturing vanuit de collectief ontwikkelde systemen. Bekend is dat de rekenregels niet op alle onderdelen aansluiten bij de realiteit van de praktijk. Dit is zowel in positieve als in negatieve zin aan de hand. Er is in de afgelopen steeds geanalyseerd wat de effecten zijn van de jaarlijkse wijzigingen in de KLW rekenregels in relatie tot de gestelde referentie op basis van de KLW data van 2017. Waar mogelijk is daar bij de normstelling rekening mee gehouden.

criterium 2.4 blijvend grasland

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 31](#)

De definitie blijvend grasland kan gewijzigd worden. Echter niet toetsen op basis van GDI maar op basis van KLW. Hierin worden natuurgronden (332 en 335) al niet meegeteld als blijvend grasland. Dit is een verlichting van de complexiteit voor certificaathouder en deelnemers met betrekking tot de borging.

Antwoord)

Het percentage blijvend grasland in de KLW is een verklaring van de melkveehouder. Destijds is ervoor gekozen om aan te sluiten op de GDI omdat de nodige borging op dit kengetal dan via de overheid loopt. Het is belangrijk dat dit getal afgestemd is met de KLW.

criterium 2.5 gewasbeschermingsmiddelen

Roger Brosens

[Vraag/opmerking 32](#)

De grootste besparing van glyfosaat gebruik is te behalen op bouwland. Wordt hier ook naar gekeken?

Antwoord)

Nee, er worden nu geen eisen gesteld aan middelengebruik op bouwland. Hiervoor is gekozen omdat mais en ander ruwvoer op veel bedrijven wordt aangekocht. Dit zou het speelveld tussen bedrijven die zelf mais/ruwvoer telen en bedrijven die mais inkopen verschillend maken.

Harry Wellenberg

[Vraag/opmerking 33](#)

Als er geen glyfosaat op het erf gebruikt mag worden, en alle andere chemische middelen zijn bij wet verboden, hoe moet het erf dan schoongehouden worden?

Antwoord)

Er zijn veel methoden om groene en verharde terreinen voldoende onkruidvrij te houden. In vrijwel alle sectoren en in openbare ruimten is het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen op verharde en groene terreinen vanuit wetgeving verboden. Daar worden diverse preventieve methodes gebruikt, zoals geen verhardingen toepassen waar dat niet nodig is. Daarnaast zijn er diverse mechanische en thermische methodes om onkruid in toom te houden. In bepaalde gevallen geeft dat een andere aanblik dan men gewend is. Vaak zijn er ook kansen om de biodiversiteitswaarden van het erf te vergroten.

Erik Smale

[Vraag/opmerking 34](#)

Een middel als glyfosaat wordt zuinig en gericht toegepast. De alternatieven, zoals zout en azijnzuur, lijken niet bepaald beter voor de biodiversiteit.

Antwoord)

Zout, azijnzuur, soms wordt ook chloor genoemd, zijn wettelijk niet toegelaten als middel om onkruid te bestrijden.

Miel Hostens

[Vraag/opmerking 35](#)

Hoe wordt omgegaan met percelen die verhuurd worden? Op welke manier gelden de verboden voor middelgebruik dan?

Antwoord)

Percelen die verhuurd worden vallen buiten de certificering voor On the way to PlanetProof.

Miel Hostens

[Vraag/opmerking 36](#)) Hoe wordt rekening gehouden met veehouders die grasland tijdelijk verhuren naar niet PlanetProof boeren, laten behandelen, en dan terugnemen?

Antwoord) Zie vraag 35.

Erik en Lisette van Oosterhout (s)

[Vraag/opmerking 37](#)) Gewasbescherming. Dit vind ik een warrig omschreven onderdeel. Wat moet er nu wel, wat moet er nu niet? Teelt van eigen krachtvoer; wat mag er nu wel, wat mag er nu niet? Invullen van de verplichte-vrijwillige module wel/niet? Een kringloopbedrijf is groter als alleen grasland.

Antwoord) De 'oude' eis betreft een verbod van Glyfosaat op erven en op grasland, ook in de omvorming van en naar grasland. Daarbij was het invullen van het digitale registratieformulier voor gewasbeschermingsmiddelen verplicht. In de 'nieuwe' eis komt er aanvullend een verbod voor alle chemische gewasbeschermingsmiddelen op het erf. Daarnaast vervalt de verplichting voor het invullen van het digitale registratieformulier gewasbeschermingsmiddelen.

Nina Kalverda (Qlip)

[Vraag/opmerking 38](#)) Met vervallen van verplichting voor digitale registratie verwachten we dat dit lastiger te borgen wordt aangezien vorm van registratie meer kan variëren. In praktijk hebben we als certificatie instelling nog geen wettelijke registratie gezien. Zonder het invullen van het registratieformulier moet een auditor de boordeling uitvoeren via bonnen loonwerker, facturen enz. Deze blijken niet altijd de gevraagde gegevens te bevatten, en voldoet dan niet. Qlip heeft ook behoefte aan meer informatie over scheiding van chemisch/niet chemische middelen?

Antwoord) Een ondernemer moet actuele registratie van middelen bijhouden. De factuur de toepassing van middelen voldoet niet als onderdeel van gewasbeschermingsmiddelen registratie daar niet hectares en toegepaste middelen op vermeld staan. SMK zal daar in samenwerking met certificaathouders in communicatie met deelnemers aandacht aan besteden. De bestaande digitale registratietool kan nog steeds worden gebruikt en dat adviseren we ook. Over het onderscheid chemisch/niet chemisch zullen we een afstemmingsoverleg organiseren.

Hanneke Lugtenberg

[Vraag/opmerking 39](#)) Wij hebben te maken met Amerikaans Vogelkiers in onze boswallen. Dit is volgens de hovenier en adviseur landschap Overijssel bijna niet te bestrijden zonder glyfosaat, dit betekent een heel grote kostenpost. Hoe wordt hier tegenaan gekeken?

Antwoord) In relatief kleinschalig percelen is het handmatig te verwijderen. Belangrijke voorwaarde is wel dat terreinbeheerders van omliggende terreinen met volwassen zaaddragende bomen worden aangesproken op hun verantwoording om deze te verwijderen. Anders is het dweilen met de kraan open.

Ilse Hartemink

[Vraag/opmerking 40\)](#)

En een dure hobby om een specifieke graslandtaxateur, die door jullie is aangewezen, te laten komen (en te betalen) om het aantal ha kweek te beoordelen. Allemaal eigen kosten, maar wel van groot belang.

Antwoord)

Het College van Deskundigen Dierlijk heeft gemeend om in extreme kweeksituaties een uitzondering voor het gebruik van glyfosaat mogelijk te houden. Daartoe is wel een onafhankelijk inschatting van de kweekbezetting noodzakelijk. Elke onafhankelijke taxateur met de noodzakelijke kwalificaties kan zich aanmelden. Er zijn nu drie organisaties hiervoor erkend.

John van den Berg

[Vraag/opmerking 41\)](#)

Kan 'erf' nader gespecificeerd worden? Gaat het alleen om het verharde deel?

Besluit)

Het betreft het gehele bouwblok, exclusief de privé tuin/moestuin. Dit laatste betreft privégebruik. Daaraan stelt het certificatieschema geen eisen.

Winfried Raijmakers

[Vraag/opmerking 42\)](#)

Naar aanleiding van vragen over Glyfosaat en wat te doen, is er een expertisecentrum of studiegroep waar men terecht kan om 'beste' boerenpraktijken te delen? Bij Veldleeuwerik (duurzame akkerbouw - ter ziele) waren er bijvoorbeeld verplichte studiegroepen met externe begeleiders. Ander voorbeeld: weide-coaches. Zo hoeft niet iedereen het wiel zelf uit te vinden.

Antwoord)

Het College van Deskundigen Dierlijk adviseert zeker om met collega melkveehouders en deskundige partijen samen te werken om de meest praktische oplossing te vinden om aan de gestelde doelen/uitdagingen van On the way to PlanetProof te kunnen en te blijven voldoen. Weidecoaches zijn hier een goed voorbeeld van. We weten dat er een groot aantal kennis aanbieders zijn die al dan niet gecombineerd met het aanbieden van commerciële producten en diensten meedenken met ondernemers hoe men aan On the way to PlanetProof kan blijven voldoen.

criterium 2.6 Natuur en landschap

Michiel en Tiny Haarman (s)

[Vraag/opmerking 43\)](#)

Wij verzoeken u aan te sluiten op de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en de invulling van de verzwarende van % kruidenrijkgrasland vrij te laten. Wij wonen in een blanco gebied en wij zouden graag zelf invulling willen geven aan de verzwarende in de graslandbeheerpakketten. Zodat het ook opgevangen kan worden met bijvoorbeeld alleen intensief kruidenrijk grasland.

Antwoord)

De Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij is ontwikkeld om de biodiversiteit op diverse KPI's te meten. Dit gebeurt via een dashboard van diverse kengetallen. Ten aanzien van de monitoring van de biodiversiteitswaarde sluit On the way to PlanetProof volledig aan op de Biodiversiteitsmonitor.

Om op een passende manier biodiversiteit te stimuleren moet het voor derden mogelijk blijven om bepaalde onderdelen daaruit gericht te stimuleren. Vooral omdat dit in bepaalde gebieden passend is.

Het College van Deskundigen Dierlijk stelt bijvoorbeeld ten aanzien van erfpakketten een gerichte eis binnen de KPI natuur en landschap. Vanaf de start van On the way to PlanetProof is er op het topniveau een minimumeis aan extensief kruidenrijkgrasland vereist. Het voorstel in de hoorzitting was om voor On the way to PlanetProof gerichte aanvullende norm te stellen voor extensief graslandbeheer (+5%). Dat geeft namelijk een duidelijke communiceerbare invulling waar On the way to PlanetProof boeren aan werken op het gebied van natuur en landschap. De meeste natuur en landschapsorganisaties hebben ook een duidelijke voorkeur aangegeven om ecologische waarden van graslanden te stimuleren door een deel van de graslanden te extensiveren. De argumentatie hierbij is dat extensief kruidenrijk graslandbeheer een relatief hoge natuurwaarde in zich heeft voor weidevogels en inheemse flora en fauna en aansluit op diverse initiatieven, zoals het Grutto Aanvalsplan. Daarnaast is het voor veel bedrijven inpasbaar om een deel van de randen/percelen binnen het bedrijf, die ook met een gangbare bedrijfsvoering een lagere opbrengst geven, te extensiveren en op de overige percelen wat intensiever te werken. Daarvoor is dan wel een passende vergoeding nodig. Bij een deel van de bedrijven is dit mogelijk.

Tegelijkertijd kan er niet altijd een passende vergoeding voor het extensieve beheerpakket worden verkregen (in de witte gebieden is dit niet mogelijk via gesubsidieerde contracten. Ook vanuit de collectieven is de ruimte om bepaalde beheercontracten af te sluiten in aangewezen gebieden) en zijn er gebieden waar het niet zozeer om weidevogels gaat en waar productief kruidenrijk graslandbeheer mogelijk net zo zinvol is voor behoud en verbetering van biodiversiteit. Ook omdat er voor het behalen van eenzelfde norm meer hectare van moeten worden ingezaaid en beheerd (2,5 x ten opzichte van extensief kruidenrijkgrasland). Ook loopt er nog onderzoek waarin de ecologische effecten van de diverse vormen van kruidenrijkgrasland beheer nader wordt onderzocht. Uitkomsten van dit onderzoek verwachten wij in 2022/2023.

Besluit) Alles overwegende besluit het College van Deskundigen Dierlijk om de verzwaring van de normen voor graslandbeheer niet te koppelen aan extensief kruidenrijk grasland, maar de vereiste aanvullende 5% kruidenrijk graslandbeheer vrij invulbaar te laten. Dit kan met alle beschreven kruidenrijk graslandbeheerpakketten worden ingevuld. Voor het topniveau wordt wel vastgehouden aan de bestaande minimale invulling met 5% extensief kruidenrijkgrasland. Indien er op bedrijven een relevante populatie weidevogels aanwezig is gaat het College van Deskundigen Dierlijk er vanuit dat bestaand extensief kruidenrijkgrasland niet wordt omgezet naar productief kruidenrijkgrasland. Zorgvuldig beheer van weidevogels is een wettelijke verplichting. Het College van Deskundigen Dierlijk zal de ontwikkeling van beheerpakketten jaarlijks monitoren en de prestaties gecumuleerd communiceren. Daarnaast zal SMK zich samen met stakeholders inzetten om financiële ondersteuning te zoeken voor de vergoeding van aanvullend natuur en landschapsbeheer in de witte gebieden.

Andrea Kuipers-Vos (Vogelbescherming)

[Vraag/opmerking 44](#)) Vanuit de Vogelbescherming, Natuurmonumenten en Natuur en landschapsfederaties wordt het voorstel om een ondergrens in te stellen voor extensief kruidenrijk grasland ondersteund. De KPI's eiwit van eigen

land en CO₂-uitstoot per kg melk sturen op efficiëntie, door daar een natuur en landschaps-KPI tegenover te zetten komt het geheel meer in balans.
Besluit) Zie vraag 43.

Peter Scholten (s)
Vraag/opmerking 45) Graag zie ik de invulling van het graslandbeheer zo breed mogelijk kan worden ingevuld, alle graslandbeheerpakketten die in de biodiversiteitsmonitor zijn opgenomen moeten meegeteld kunnen worden. Zo houdt je de meeste flexibiliteit in de bedrijfsvoering en kan de best passende graslandbeheerpakket gekozen (voor zowel het bedrijf als de behoefte vanuit het landschap/natuur, welke aansluit op regionale activiteiten van bijvoorbeeld het gebiedscollectief).

Antwoord) Zie vraag 43.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)
Vraag/opmerking 46) De huidige deelnemers werken aantoonbaar aan de natuur en landschap ontwikkeling op hun bedrijven. Om voortgang te bieden die aansluit op de rest van de sector constateren wij dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de biodiversiteitsmonitor. Zie memo "200520 KPI Kruidenrijk grasland Biodiversiteit Melkveehouderij 2020" en "Memo-invulling-kruidenrijk-grasland". Daarnaast is onderzoek nodig om te weten wat de effecten zijn op de bedrijven (kostprijs, handelingsperspectief en effect op indicatoren van de KLW) van deze voorstellen.
Voorstel:

- Kijk, in aansluiting op de biodiversiteitsmonitor, naar alle vormen van kruidenrijk grasland (zowel productief en extensief kruidenrijk grasland).
- Ga analyseren wat de haalbaarheid is van deze voorstellen zodat wij weten hoeveel melkveehouders hieraan kunnen voldoen.
- Hou, totdat de analyse gereed is, de huidige basisnorm gelijk.
- Afhankelijk van de analyse kan het topniveau stapsgewijs jaarlijks worden verhoogd naar minimaal 15% natuur en landschapsareaal, waarvan minimaal 10% kruidenrijk grasland (waarbij er aansluiting is op de biodiversiteitsmonitor: alle vormen van kruidenrijk grasland).

Antwoord) Zie vraag 43.

Roger Brosens
Vraag/opmerking 47) De voorgestelde eis voor extensief kruidenrijk grasland vraagt nogal wat van de ondernemers. Het kan de concurrentiepositie van een melkveebedrijf mogelijk verslechteren en er moet ook voldaan worden aan eiwit van eigen land en CO₂-uitstoot per kg melk.

Antwoord) Zie vraag 43, 18 en 24. De concurrentie positie van een bedrijf kan ook verbeteren door te voldoen aan een integraal verduurzamingsconcept dat gekoppeld is aan een markt-verdienmodel.

Peter Mulder
Vraag/opmerking 48) In plaats van 5% extensief kruidenrijk grasland zou ik liever een hoger percentage productief kruidenrijk grasland als eis hebben. Doordat er gemaaid en beweid kan worden geeft deze vorm toch voldoende opbrengsten, terwijl het ook een bijdrage levert aan de biodiversiteit.

Antwoord) Zie vraag 43.

Dorien te Riele

[Vraag/opmerking 49\)](#)

Geen kunstmest gebruiken is ook al een verbetering. Als dat gecombineerd wordt met stroken doorzaaien, dan heeft dat toegevoegde waarde.

Antwoord)

Het college sluit aan op het beheermaatregelenpakket dat is beschreven vanuit de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. En ziet geen ruimte om specifieke/maatwerk maatregelen in On the way to PlanetProof uit te werken.

Tristan Damveld

[Vraag/opmerking 50\)](#)

Over het kruidenrijk grasland, wij hebben afgelopen periode 5 hectare grasland opnieuw ingezaaid, maar daarna werd pas aangeduid dat een bepaald percentage kruidenrijk grasland vereist is. Was dat niet handiger om dit eerder te vermelden, zodat dat iedereen daar alvast op konden anticiperen?

Antwoord)

Zie vraag 43. De voorgestelde wijzigingen ten aanzien de KPI Kruidenrijkgrasland hebben een overgangstermijn van 3 jaar.

Peter Mulder

[Vraag/opmerking 51\)](#)

Let op de praktische inpasbaarheid. Als pachtgrond ongeveer € 1.100,- per jaar kost en de grond moet braak gelegd worden om aan deze eis te voldoen, dan is meer dan 5% extensief gebruik discutabel voor ondernemers. Hoe moet hij bijvoorbeeld in droge jaren dan de voeropbrengst behalen?

Antwoord)

Het is bekend dat kruidenrijkgrasland, met name de extensieve variant impact heeft op de rentabiliteit van grasland en ook impact heeft op de overige kengetallen van de Kringloopwijzer. De ambities van On the way to PlanetProof zijn dan ook niet haalbaar voor elk bedrijf. Haalbaarheid is afhankelijk van veel factoren, zoals eigendom, grondprijs, aanwezigheid randen of perceelstukken met (ook bij gewoon/intensief beheer) lagere opbrengst. Zie ook vraag 67.

Arjan Stokker (s)

[Vraag/opmerking 52\)](#)

Ik wil graag meegeven dat natuurbeheer mooi kan zijn maar dat er ook oog moet zijn voor de eetbaarheid/kwaliteit van de gewassen. Als het alleen gebruikt kan worden als strooisel in een potstal, dan lijkt het me dat je het doel van agrarisch natuurbeheer voorbijschiet en je je meer als Terrein Beherende Organisatie opstelt. Dan moeten echter de vergoedingen ook fors aangepast worden. Dus niet te veel nadruk leggen op alleen extensief kruidenrijk grasland.

Antwoord)

Zie vraag 43 en 51.

Gerda Peters (s)

[Vraag/opmerking 53\)](#)

Het grootste bezwaar is mijns inziens de eis van 5% extensief kruidenrijk grasland. Biodiversiteit is meer dan alleen extensief kruidenrijk grasland. Indien een veehouder is een gebied zit waar een beheersvergoeding mogelijk is, kan hij/zij hier eenvoudiger voor kiezen dan wanneer dit niet het geval is. Dure grond wordt zo voor te weinig geld gedeeltelijk uit de productie genomen. Indien men al voor deze optie zou kiezen moet hier ook een verdienmodel aan worden gekoppeld. Dit wordt zo niet gedaan. Ik ben van mening dat veel andere zaken kunnen worden gedaan of al worden gedaan (oud grasland, niet of tenminste zeer gering gewasbeschermingsmiddelen gebruiken). Die de biodiversiteit ten goede komen. Extensief grasland is een te eenzijdige kijk op het geheel.

Antwoord) Zie vraag 43 en 51.

Harry Wellenberg

[Vraag/opmerking 54](#)

Er zouden geen twee sporen naast elkaar moeten lopen.

Antwoord)

Ten aanzien van de monitoring van de biodiversiteitswaarde sluit On the way to PlanetProof volledig aan op de Biodiversiteitsmonitor. Dat kan prima staan naast het aansturen en stimuleren van bepaalde pakketten daarbinnen. Duidelijk is dat de waarde van bepaalde pakketten lokaal verschillend is. Bijvoorbeeld omdat veronderstelde waarde van de uitvoering en waardering van pakketten mede afhankelijk is van de omstandigheden. Met andere woorden of bepaalde flora of fauna lokaal voorkomt en de randvoorwaarden zoals bodem, water en omgeving daarvoor geschikt zijn.

Andrea Kuipers-Vos (Vogelbescherming)

[Vraag/opmerking 55](#)

Het vereisen van een bepaald BBM-pakket, zoals die is gedefinieerd in de biodiversiteitsmonitor, is toch niet tegenstrijdig met de biodiversiteitsmonitor?

Antwoord)

Zie vraag 54.

Carleen Weebers (Boer en Natuur) (s)

[Vraag/opmerking 56](#)

Sluit voor natuur en landschap aan bij de BBM-pakketten inclusief weging van de Stichting Biodiversiteitsmonitor. Willen we melkveehouders stimuleren om meer bij te dragen aan herstel en behoud van natuur en landschap, dan moet stapeling van beloning mogelijk zijn. Dit kan alleen als meerdere beloners uitgaan van dezelfde basisafspraken omtrent maatregelen en weging. De Stichting Biodiversiteitsmonitor gaat bij de KPI's Natuur en Landschap en Kruidenrijk Grasland uit van de BBM-pakketten inclusief weging. Graag zouden we zien dat On the way to PlanetProof voor melk de definities van deze BBM-pakketten inclusief wegingen volgt. Dit resulteert ook in aanzienlijk lagere administratieve lasten voor melkveehouders, agrarische collectieven en andere betrokkenen.

Antwoord)

Zie vraag 54.

Dick Korevaar (s)

[Vraag/opmerking 57](#)

Onze voorkeur gaat uit naar aansluiten op de biodiversiteitsmonitor melkveehouderij omdat dit ook aansluit bij het bestaande programma Focus Planet van Friesland Campina. Als gekozen wordt voor verplichten van kruidenrijk grasland geven we ook de overweging mee om te kiezen voor zeer oud grasland (ouder dan 20 jaar) omdat dit gepaard gaat met herinzaai of doorzaai van kruiden die oorspronkelijk niet in blijvend grasland voorkomen.

Antwoord)

PM Zie vraag 54.

Henry Steverink (s)

[Vraag/opmerking 58](#)

Bij 2.6 natuur en landschap ben ik erg voor aansluiten bij de biodiversiteitsmonitor en het vrij laten van het % kruidenrijk grasland. In de het coulisselandschap, waar ik onderneem, zijn landschapselementen heel belangrijk voor de biodiversiteit en de landschapsbeleving. Dit beperkt ook al vaak de productiviteit van het grasland. Een zwaarder eis ten aanzien van kruidenrijkgras zou een dubbele verzwarende betekenen voor mijn bedrijf.

Antwoord) Zie vraag 54.

Wilbert Litjens

[Vraag/opmerking 59](#)) Extensief kruidenrijk grasland wordt wel erg opgehemeld. Eigenlijk zou er ook waardering moeten zijn als er geen chemische bestrijdingsmiddelen worden toegepast in het grasland. Geen chemische middelen gebruiken op het hele bedrijfsareaal grasland geeft veel meer biodiversiteit dan een beperkt areaal een grote biodiversiteit en op de rest van het areaal veel minder.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk deelt dat chemievrij beheer van grasland een bijdrage kan leveren aan het vergroten van biodiversiteit. De waarde is overigens wel gekoppeld aan intensiteit van het beheer.

Hanneke Lugtenberg

[Vraag/opmerking 60](#)) Ik ben van mening dat het beheer van natuur het uitgangspunt moet zijn en niet zozeer of dit vanuit een collectief gebeurt. Wij liepen er tegenaan dat er binnen onze buurt geen collectief was (deze liep tot de andere kant van de weg). Dit wil niet zeggen dat ik geen onderhoud en elementen beheer en aandacht en betrokkenheid heb bij die natuur.

Antwoord) Dat is precies wat er in binnen de certificering van On the way to PlanetProof mogelijk is. Met de implementatie van zogenaamde BMM pakketten in het certificatiesysteem is de uitvoering van pakketten niet afhankelijk van de collectieven. Ook buiten het gebied (zogenaamde 'witte gebieden') van collectieven is de uitvoering en waardering van beheerpakketten mogelijk. In de praktijk wordt de uitvoering van intake/controlle wel op de door veldmedewerkers van de collectieven uitgevoerd.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 61](#)) Welke graslandbeheerpakketten vallen onder de biodiversiteitsmonitor? (Valt blijvend grasland hier ook onder?) Hoe gaat de uitvoer van biodiversiteit gecontroleerd worden? Gaan beheersorganisaties zelf contact opnemen met veehouders om de beheerscontracten op te stellen/controleren?

Antwoord) Zie vraag 60. 'Blijvend grasland' op zich valt er niet onder. Zie beschrijvingen beheerpakketten op de site van On the way to PlanetProof.

Nina Kalverda (Qlip)(s)

[Vraag/opmerking 62](#)) Fysieke beoordelingen graag ook beperken tot de fysieke zaken, dit onderdeel betreft nu een document met een langere geldigheid, dus onze voorkeur om alleen administratief te borgen. De beoordelingsrichtlijn komt nu niet overeen met huidige werkwijze. De werkwijze met controle door natuurorganisaties mist namelijk.

Antwoord) De aanwezigheid van een bedrijfnatuurplan hoeft slechts eenmalig te worden gecontroleerd.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 63](#)) Natuur en landschapsbeheer. Er wordt ingezet op verplichten en verhogen van het aandeel graslandbeheer (extensief graslandbeheer/kruidenrijk grasland). Zijn er onderzoeken wat de effecten zijn, ook qua eiwit van eigen land en CO₂? Het gaat daarnaast toch ook ten koste van je 'normale' blijvend grasland waar je het hoogst mee scoort qua eiwit van eigen land?

Antwoord) Er zijn de nodige data analyses gedaan over de effecten van de voorstellen. Hierbij is zowel gekeken naar het effect van elke wijziging op zichzelf en waar mogelijk naar de combinatie van wijzigingen. Wat betreft extensief kruidenrijk grasland zien we een beperkte lichte correlatie te zijn met ammoniakemissie per hectare: deze is gemiddeld iets lager bij bedrijven met extensief kruidenrijk grasland. Uit de analyses kwamen verder directe geen effecten naar voren tussen met bedrijven met en zonder 5% extensief kruidenrijk grasland op de overige KPI's. Er moet wel bij gezegd worden dat het om bedrijven die dit al hebben gerealiseerd. Zie ook vraag 43.

Alex Datema (Boer & Natuur)

Vraag/opmerking 64) Het doel van het keurmerk is integraal verduurzamen. In de praktijk zien we soms dat melkveehouders natuurland of landschapselementen huren om invulling te geven aan de KPI natuur en landschap. Wellicht is het goed om na te denken over een weging tussen natuur op eigen land en niet-eigen land. En hetzelfde geldt voor natuur op het grasland, ten opzichte van de overige percelen (en erf) op het bedrijf. De biodiversiteitsmonitor zou hierin leidend moeten zijn. En liever geen afwegingen vanuit de verschillende gebruikers van de biodiversiteitsmonitor.

Antwoord) De Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij zou ons inziens een juiste weging/waardering van de biodiversiteitswaarde van de verschillende beheerpakketten moeten geven. Dit staat feitelijk los van de uitgangssituatie van het bedrijf of de eigendom situatie. Indien bedrijven grasland gebruiken die een natuurbestemming hebben dan kan dit alleen indien het bedrijf een gebruikersverklaring heeft en grasland inclusief de opbrengst wordt meegerekend in de Kringloop Wijzer.

Besluit) Naturelementen van derden, anders dan grasland, kunnen niet worden meegeteld in de berekening van de bij on the way to PlanetProof ambitie voor natuur en landschap.

Carleen Weebers (Boer en Natuur) (s)

Vraag/opmerking 65) Het keurmerk On the way to PlanetProof wil bedrijven stimuleren om op het eigen melkveebedrijf duurzamer te worden. Uit onze praktijk blijkt dat we zeer regelmatig zien dat boeren natuurgronden of ANLb percelen van collega's inzetten om hun biodiversiteitsdoelen voor PlanetProof te halen. Ook is het zo dat natuurgronden die gepacht worden door melkveehouders nu vol meetellen terwijl deze al een natuurdoelstelling hebben. De netto biodiversiteitswinst is daarmee nul. We vragen aandacht voor dit punt en hopen dat er meer aandacht (monitoring) en weging komt voor het uitvoeren van maatregelen op eigen landbouw door de deelnemende melkveehouders. Opdat het keurmerk inderdaad bijdraagt aan een duurzamer melkveebedrijf op eigen landbouwgrond.

Antwoord) Zie vraag 64

Andrea Kuipers-Vos (Vogelbescherming, mede namens Natuurmonumenten en de Natuur en Milieufederaties) (s)

Vraag/opmerking 66) Volledigheidshalve vindt u in deze brief onze gezamenlijke inbreng namens Natuurmonumenten, de Natuur- en milieufederaties en Vogelbescherming Nederland op uw voorstellen voor het herzien van het certificatieschema voor 'On the Way to Planet Proof'-zuivel, zoals ook

ingebracht tijdens de hoorzitting van 4 november. Als bijlage hebben we ook onze eerdere reactie (d.d. 27 mei 2021) bijgevoegd.

Wij vragen uw nadrukkelijke aandacht voor het volgende punt. In het certificatieschema staat benoemt dat het uitgangspunt van het doel van de KPI natuur & landschap is dat de implementatie moet leiden tot een verbetering van de biodiversiteitswaarde ten opzichte van de huidige situatie. Dat is nu **niet** altijd het geval. Wij krijgen uit het veld juist signalen dat boeren die vanuit het agrarisch natuurbeheer al aanzienlijke maatregelen nemen op het gebied van weidevogelbeheer (minimaal 10% extensief kruidenrijk grasland als onderdeel van hun bedrijfsvoering), niet mee kunnen komen in het schema van 'OtWtPP', waarbij de criteria van CO2 eq. per kg melk (door minder kwaliteit ruwvoer van extensieve grasland percelen) en het criterium van eiwit van eigen land (door minder opbrengst van extensieve grasland percelen) belemmerend werken. Het certificatieschema stimuleert nu dus juist dat boeren stoppen met hun agrarisch natuurbeheer, hun eigen gronden intensiever en efficiënter gaan gebruiken (zodat ze voldoen aan de KPI's voor CO2 eq per kg melk en eiwit van eigen land) en hun natuuropgave realiseren door het pachten van (natuur)gronden of landschapselementen van derden. Dit is zeer onwenselijk en doet afbreuk aan het keurmerk.

Wij stellen de volgende oplossingen voor:

1. Maak duidelijk onderscheid tussen een KPI voor kruidenrijk grasland en een KPI voor natuur & landschap. Met een eigen drempelwaarde op het BBM pakket 'extensief kruidenrijk grasland' en een eigen drempelwaarde voor 'Natuur en Landschap'. Twee losse KPI's is ook het uitgangspunt van de biodiversiteitsmonitor, alleen zijn de drempelwaardes daar nog niet in vastgelegd. Deze stap is essentieel om de natuur & landschap criteria steviger in te bedden en de onwenselijke afwenteling van de andere KPI's op natuur en landschap te voorkomen. Wij zien het dan ook als een positieve en noodzakelijke stap om de voorgestelde drempelwaarde van minimaal 5% extensief kruidenrijk grasland in te voeren. Waarbij we willen benadrukken dat het essentieel is dat dit ook daadwerkelijk ingevuld wordt door extensief kruidenrijk grasland, en niet door een ander BBM-pakket. Het tijdelijk toestaan van overgangsbeheer om naar dat extensieve kruidenrijke grasland toe te werken is volgens ons een mooie handreiking om het ook praktisch haalbaar te houden voor melkveehouders.

2. Het instellen van een criterium voor alleen extensief kruidenrijk grasland is niet strijdig met de biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, aangezien ervoor gekozen wordt om dezelfde omschrijving van de BBM-pakketten van de biodiversiteitsmonitor te volgen. Dit zodat het mogelijk is voor een melkveehouder om beloningen te kunnen stapelen. Er wordt ruimschoots voorzien in een overgangsperiode voor melkveehouders om aan dit criterium te kunnen voldoen doordat het pas per 1/1/2024 ingaat en in het voorstel het tevens toegestaan is om overgangsbeheer toe te passen (conform de omschrijving vanuit de biodiversiteitsmonitor). Voor overgangsbeheer is wel van belang om duidelijk te maken voor welke periode dat toegestaan is en dat het jaarlijks op exact dezelfde percelen toegepast moet worden.

3. Het uitgangspunt zou moeten zijn dat boeren op eigen grond invulling geven aan de KPI extensief kruidenrijk grasland en KPI natuur & landschap. Natuurgronden die gepacht worden door melkveehouders hebben immers al een natuurdoelstelling en daarmee is de netto biodiversiteitswinst in theorie nul. Er wordt in het voorgestelde schema echter geen onderscheid gemaakt in de waardering van maatregelen op eigen grond en maatregelen op gronden met een natuurdoelstelling die niet in eigendom zijn van de desbetreffende melkveehouder. Gronden met natuurdoelstelling die wel in eigendom zijn van de melkveehouder mogen o.i. wel volledig meegenomen worden.

4. Voor melkveehouders die veel verder gaan dan de drempelwaarde voor de KPI extensief kruidenrijk grasland (>10%) vragen wij om een ontheffing op CO₂ eq per kg melk te handhaven totdat er een werkbare norm voor CO₂ eq per ha ontwikkeld is, waarbij ook CO₂ vastlegging door permanent grasland, landschapselementen en vernattingsmaatregelen in veengebieden verrekend kunnen worden in hun CO₂ uitstoot. Dit zodat melkveehouders met groter areaal aan bestaand extensief kruidenrijk grasland mee kunnen (blijven) doen aan het keurmerk PlanetProof. PlanetProof kan daarmee ook een bijdrage leveren aan de realisatie van het Aanvalsplan Grutto.

5. Wij pleiten voor een soortgelijke ontheffing voor de KPI eiwit van eigen land voor boeren met >10% bestaand extensief grasland, totdat er een werkbare oplossing is waarbij het mogelijk is om voor deze melkveehouders via buurtcontracten of regionale aankoop hun eiwitaanvoer te kunnen realiseren.

Wij verzoeken u om onze inbreng en onze eerder genoemde punten uit de brief van 27 mei mee te nemen in het vaststellen van het nieuwe certificatieschema. Mocht er na de hoorzitting nog vragen zijn over onze inbreng zijn we natuurlijk bereid om deze nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet, mede namens Natuurmonumenten en de Natuur- en Milieufederaties,

Antwoord)

SMK zal deze reactie met een brief beantwoorden. In dit verslag staan de relevante besluiten in reactie op de brief opgenomen. O.a. bij vraag 43.

Carleen Weebers (Boer en Natuur) (s)

Vraag/opmerking 67)

Zet ook in op het vergroten van kennis en motivatie bij deelnemers. Uit onze ervaringen de afgelopen jaren blijkt dat de kennis bij veel boeren over natuur- en landschapsmaatregelen beperkt is. En als je dan met ze in gesprek raakt, worden de meeste boeren enthousiast en begrijpen ze beter waarom bepaalde maatregelen moeten worden genomen. Dit geldt bijvoorbeeld ook, of juist, voor extensief kruidenrijk grasland. Hiermee zijn melkveehouders veel minder bekend, terwijl extensief kruidenrijk grasland goed is bij te mengen op melkveebedrijven tot 20% van de bedrijfsvoering zonder verminderde melkproductie. Deskundige begeleiding voor boeren voor het uitvoeren van natuur- en landschapsmaatregelen, zoals aan de slag gaan met het overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland, is essentieel voor de motivatie van de boer en uiteindelijk de bijdrage van het keurmerk aan biodiversiteit. Je kunt bijvoorbeeld als keurmerk ook voorwaarden opstellen op het gebied van

kennisdeling en kennis verspreiden, zoals het jaarlijks participeren in een veldbijeenkomst of het jaarlijks laten inventariseren van deze overgangspercelen door een deskundige in overleg met de deelnemer.

Besluit) Zie vraag 70

Nieuw Criterium 2.7 bedrijfsnatuurplan

Corine Kroft

Vraag/opmerking 68) Geldt de verplichting voor een bedrijfsnatuurplan ook voor melkveehouders die via hun agrarisch natuurvereniging pakketten afsluiten? Met andere woorden kunnen gebiedscoördinatoren/-adviseurs ook een bedrijfsnatuurplan opstellen?

Besluit) Ja, adviseurs kunnen een bedrijfsnatuurplan opstellen als zij voldoen aan de voorwaarde dat ze een relevante MBO/HBO opleiding hebben gevolgd en ervaring hebben met het opstellen van bedrijfsnatuurplannen.

Vraag/opmerking 69) De erfbeheerpakketten in criterium 2.7. Let daarbij ook op zaken die niet in de pakketten zijn opgenomen. In een pilot rondom erfbeheer bleek dat bijvoorbeeld een knotwilg of poel niet mee tellen, terwijl deze wel toegevoegde waarde hebben op het erf.

Antwoord) Wij gaan uit van beheerpakketten zoals deze zijn geformuleerd in de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. De huidige erfpakketten daarin geven maar beperkt invulling van de mogelijkheden die er op boerenerven zijn. We realiseren dat dit systeem een bepaalde eenvoud en robuustheid moet hebben. Het College van Deskundigen dierlijk adviseert om in de Biodiversiteitsmonitor aanvullende beheerpakketten uit te werken voor erven, zodat meer recht wordt gedaan aan de mogelijkheden om op erven biodiversiteit te verbeteren.

Erik Smale

Vraag/opmerking 70) Wat is de impact van een bedrijfsnatuurplan? Is er een afkadering in de eis in relatie tot de kosten van de uitvoering?

Antwoord) Het bedrijfsplan is bedoeld om ondernemers in dialoog met een ervaren deskundige meer inzicht te geven in de mogelijkheden van ontwikkeling van agrarisch natuur en landschapsbeheer op hun bedrijf. Het gaat om inzicht geven in de mogelijkheden en het vastleggen op papier, inclusief een kaart, van bestaande en toekomstige mogelijkheden voor ontwikkeling van natuur en landschap op het bedrijf. En het aangeven van de wijze waarop dat wordt beheerd (pakketvormen). Er is geen verplichting om de aangeven mogelijkheden in het bedrijfsnatuurplan ook te realiseren. Voor reeds deelnemende bedrijven heeft de vastlegging van de beheerpakketten reeds plaats gevonden en wordt er op de uitvoering gecontroleerd. Bij een deel van de bedrijven, specifiek bedrijven waar BBM pakketten worden uitgevoerd, heeft implementatie van de natuur en landschapspakketten een 'schouw' plaats gevonden. Daarbij is door deskundige veldmedewerkers van de collectieven gesproken met de ondernemers over mogelijkheden, de juiste ligging van beheerpakketten en uitvoering van beheer. Pakketten zijn daarbij ook ingevoerd in een digitaal beheersysteem. De kosten van een bedrijfsnatuurplan worden ingeschat op 1000 tot 1500 euro.

Besluit) Het College van Deskundigen dierlijk besluit dat de uitwerking van een bedrijfsnatuurplan alleen voor nieuwe deelnemers vereist wordt. Het plan moet in het eerste jaar van deelname bij het inregelen van natuur en landschapspakketten worden uitgewerkt. Voor deze groep ondernemers is

advies en inzicht relevant. Het bedrijfsnatuurplan moet minimaal bevatten:

- Een inventarisatie van alle aanwezige en mogelijk nog te realiseren natuur- en landschapselementen. (Voor zover relevant zijn ook aanvullende elementen/beheer in beeld gebracht. Het is niet nodig om aanvullende elementen in de rekentool voor On the way to PlanetProof aan te melden. Het is zinvol om wel alle natuur en landschapselementen en beheer voor monitoring in beeld te brengen.)
- Een kaart van het erf en de percelen waarop de natuur- en landschapselementen, inclusief aantallen en oppervlakte maten staan aangegeven.
- Een ingevulde versie van de meest recente Rekentool Natuur en landschap On the way to PlanetProof (dit kan ook de meest recente versie van Melkweb van RFC zijn). Hierin moeten minimaal de voor On the way to PlanetProof relevante natuur- en landschapselementen zijn opgenomen. De oppervlakte maten stemmen overeen met de oppervlakte maten van percelen in GDI.
- Het bedrijfsnatuurplan is ondertekend door de melkveehouder en de opsteller.

Melkveehouders die het Natuur en Landschaps criterium van On the way to PlanetProof volledig invullen met ANLb en/of SNL-beheerpakketten (met uitzondering van erfpakketten) zijn vrijgesteld van de verplichting van een bedrijfsnatuurplan.

Alex Datema (Boer & Natuur)

[Vraag/opmerking 71](#) Het vragen van een bedrijfsnatuurplan is een goed initiatief. Het kan de melkveehouders helpen om wegwijs te worden in de verschillende beheerpakketten. Kan wel concreter gemaakt worden aan welke eisen het bedrijfsnatuurplan moet voldoen? En waar melkveehouders advies kunnen inwinnen?

Antwoord) Zie vraag 70.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 72](#) Geen introductie van een bedrijfsnatuurplan. Dit leidt tot een verhoging van de kosten voor de melkveehouder zonder dat het handelingsperspectief bekend is.

Antwoord) Zie vraag 70.

A. Frederiks & Wim en Janny Lenselink(s)

[Vraag/opmerking 73](#) Is een optie om vrijstelling op dit onderdeel te krijgen als er een bepaald percentage natuur op het bedrijf aanwezig is?

Antwoord) Zie vraag 70.

Gerda Peters (s)

[Vraag/opmerking 74](#) Met betrekking tot het natuurplan. Ook hier is het verdienmodel wederom vergeten (tenminste voor de veehouder). Externen hebben wel een nieuw verdienmodel hiermee aangeboord.

Antwoord) Zie vraag 70.

Erik en Lisette van Oosterhout (s)

[Vraag/opmerking 75](#) Bedrijfsnatuurplan. Ik ben zelf gecertificeerd natuurondernemer Niveau 3 (hoogst haalbaar) en heb daar een Natuurbedrijfsplan bij geschreven. Waarom zou dat een dure onafhankelijk deskundige overnieuw

moeten doen? Waarom moet ik daar kosten voor maken? Mijn 3 jarige opleiding was duur genoeg.

Besluit) Indien een ondernemer op basis van opleidingen kan aantonen dat men voldoende deskundigheid heeft op het gebied natuur en landschapsbeheer dan kan het bedrijfsnatuurplan ook door de ondernemer zelf worden gemaakt. Het certificaat natuurondernemer Niveau 3 voldoet daarvoor.

Nina Kalverda (Qlip) (s)

Vraag/opmerking 76) Waarom moet dit onderdeel fysiek worden gecontroleerd? Dit document kan makkelijk opgestuurd worden dan elke 2 jaar weer opgezocht moeten worden, zeker als deze 5 jaar geldig is.

Antwoord) De verplichting geldt voor nieuwe bedrijven. Dit kan eenmalig worden gecontroleerd worden bij de eerste controle van nieuwe deelnemers.

Hoofdstuk 3. Klimaat

criterium 3.1 broeikasgasuitstoot per kg melk.

Arjan Stokker

Vraag/opmerking 77) Waardoor wordt een hoge danwel lage CO₂ score behaald? Is er niet een sterk verband met eiwit niveau in het totaal rantsoen, waarbij laag krachtvoer eiwit (en weinig soja/raap) een groot effect hebben?

Antwoord) De broeikasgasemissie wordt bepaald door een groot aantal factoren, zoals stalsysteem, kunstmestgebruik, energieverbruik, voerverstrekking.

Wim en Janny Lenselink(s)

Vraag/opmerking 78) Wat betreft CO_{2-eq}/kg melk. Dit is een getal wat ooit als uitkomst is gekomen op Koeien en Kansen bedrijven, het is niet wetenschappelijk onderbouwd omdat er geen CO_{2-eq} vastlegging van grasland bij de berekening is opgenomen. Het getal 1200 gram is een eigen weg gaan volgen. Voor de duidelijkheid wij zijn V.K.A. lid en lid van VALA. En we werken al 8 jaar met de kringloopwijzer.

Antwoord) De broeikasgasemissieberekeningen zijn door WUR wetenschappelijk onderbouwde berekeningen. Het is bekend dat er een aantal onderwerpen zijn waarbij met 'defaults' wordt gewerkt. Er zijn ook zeker nog een aantal onderdelen die niet zijn opgenomen, zoals bijvoorbeeld de waterstand en koolstofvastlegging. Dit zijn inschattingen. Vastlegging van koolstof uit de lucht is slechts een beperkt aandeel. Overigens is bij de normstelling (die 1200 gram/kg melk) ook rekening gehouden met het ontbreken van dit onderdeel. De broeikasgasberekening in de KringloopWijzer voldoet op enkele details na aan de officiële Europese richtlijnen voor de berekening van milieu impact van producten (PEF: Product Environmental Footprint). De huidige berekening is de best beschikbare rekenmethodiek die bekend is voor praktisch gebruik.

Wilbert Litjens(s)

Vraag/opmerking 79) CO₂-norm: voor dubbeldoel rassen wordt de hoeveelheid vlees onderschat en daarmee de CO₂ voor melk overschat. Ik verwacht hierin geen verbetering in de KLW (het geldt bij ZuivelNL is op). Is het een suggestie om een correctie toe te passen voor deze bedrijven, stel +100 gram CO₂ bij 100% dubbeldoel rassen op een bedrijf?

Antwoord) On the way to PlanetProof sluit aan op sectorsystemen zoals de KringloopWijzer. Als er ontwikkelingen zijn in de broeikasgasemissieberekening dan worden die gevolgd.

Robert Baars (Hogeschool Van Hall Larenstein) (s)

[Vraag/opmerking 80](#)

Mijn opmerking moet worden gezien als een poging om het keurmerk te verbeteren, niet om er slechts kritiek op te geven. De criteria van "on the way to PlanetProof" zijn als set vrij omvangrijk en bruikbaar. Mijn inziens is er één uitzondering en dat betreft de parameter CO₂-equivalent per kg melk. Die is niet geschikt om de onderstaande reden. De parameter CO₂ eq./kg melk is bruikbaar en zinvol om de efficiëntie van de productie uit te drukken, maar niet als kenmerk voor duurzaamheid. Het geeft een relatieve waarde weer en niet de absolute waarde van het bedrijf of per hectare.

De parameter CO₂ eq./hectare zou veel beter zijn omdat hiermee de absolute waarden zouden kunnen worden weergegeven. Een reductie van absolute CO₂-equivalent waarden stuurt wel op duurzaamheid door minder absolute CO₂-uitstoot. En dat is waar we als sector naar toe moeten. Alle beleid voornemens zijn hierop gestoeld. De Kringloopwijzer berekent dit al (zie screenshot 1) en mij lijkt het beter om hier grenswaarden voor te stellen in plaats van per kg melk.

De stikstofuitstoot wordt wel per hectare berekend. Het is volstrekt onlogisch om stikstof wel per ha en niet per kg melk te berekenen en voor CO₂ andersom: wel per kg melk en niet per ha. Om op de absolute waarden van emissies (NH₃ en CO₂-eq.) te sturen zouden beide per hectare uitgedrukt moeten worden.

In onderstaande onderzoek is dit uitgedrukt (Screenshot 2). Drie Nederlandse bedrijven zijn helemaal doorgerekend, bedrijven 1 en 2 zijn intensief, bedrijf 3 is extensief. Top figuur - CO₂ per kg melk is hoog bij extensief; Midden - CO₂-uitstoot per hectare is laag bij extensief. Onder - CO₂-uitstoot per hectare is laag bij extensief, maar hier gecorrigeerd voor voerproductie buiten Nederland. En dan is de conclusie dat zeer extensieve en biologische melkveebedrijven niet voor "On the way to PlanetProof" in aanmerking komen. Dat klinkt op zijn minst vreemd.

Verdere aanscherping van CO₂-eq./kg melk naar 1,1 of 1,0 maakt de situatie alleen nog maar erger. Vele bedrijven met een duurzame bedrijfsvoering komen niet in aanmerking voor het keurmerk, terwijl we dat juist wel willen aanmoedigen.

De parameter CO₂-eq./kg melk remt de echte stappen die de sector moet gaan nemen in de komende jaren (minder absolute uitstoot). Het ligt voor de hand dat er een verdere extensivering nodig is, en niet een verdere intensivering. Dit is een gevoelig punt maar moet niet worden verborgen door gebruik van verkeerde parameters.

Conclusie: de parameter CO₂-eq. per kg melk niet verder intensiveren maar stabiel houden op 1,2 of beter 1,3, of nog beter helemaal vervangen door CO₂ per hectare. De waarde moet dan worden bepaald door een honderdtal bedrijven te vergelijken op basis van de kringloopwijzer en met realistische waarden te komen.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk is van mening dat de broeikasgas emissienorm per kg melk een relevant duurzaamheidskengetal is, mits dit bij aansturing in balans wordt gebracht met voldoende ambities op andere relevante kengetallen, zoals diverse indicatoren ten aanzien van het sluiten

van de kringlopen en natuurinclusiviteit. Ook diergezondheid en dierwelzijnsindicatoren belangrijk hierbij. Data-analyse laat zien dat alleen structuurkengetallen zoals liters melk/ha of dieren per ha onvoldoende gerichte sturing geven aan integrale verduurzaming. Overigens wordt in de On the way to PlantProof systematiek ook vereist dat broeikasgasemissie per ha wordt berekend en geregistreerd zodat we hier komende jaren nadere duiding aan kunnen geven, waar nu soms nog gegevens ontbreken.

Carleen Weebers (Boer en Natuur) (s)

Vraag/opmerking 81) Er zou aangestuurd moeten worden op een eerlijkere berekening van de CO₂-equivalenten. Op dit moment worden de CO₂-eq. in het keurmerk berekend per kg melk. De Stichting Biodiversiteitsmonitor heeft echter vastgesteld dat CO₂-eq. zowel per kg als per hectare moet worden vastgesteld en het gemiddelde hiervan moet worden genomen. Daarnaast geeft Robert Baars, lector bij Van Hall Larenstein, aan dat 'CO₂-uitstoot per kilogram melk zegt niets over duurzaamheid', in het artikel van 2 november jl. in Melkvee. BoerenNatuur zou tevens ook graag zien dat bij de berekening van de CO₂-eq. ook houtwallen, bomen, permanent grasland worden meegenomen. Zodat gestuurd wordt op een eerlijkere berekening van de CO₂-eq.

Antwoord) Zie vraag 80. Onduidelijk is wat bedoeld wordt met '*De Stichting Biodiversiteitsmonitor heeft echter vastgesteld dat CO₂-eq. zowel per kg als per hectare moet worden vastgesteld en het gemiddelde hiervan moet worden genomen*'. Conform de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij wordt zowel de CO₂-eq. zowel per kg als per hectare voor On the way to PlanetProof gemonitord. Het is een bewuste keuze om in de selectie van de diverse KPI's te sturen op basis van CO₂-eq. zowel per kg melk. CO₂-uitstoot per kilogram melk alleen zegt weinig over duurzaamheid. Het zegt alleen iets in combinatie met een dashboard aan andere relevante kengetallen.

Andrea Kuipers-Vos (Vogelbescherming)

Vraag/opmerking 82) Wat betekent het voorstel om voor extensieve bedrijven een alternatieve norm van 19 ton CO₂ per hectare op te nemen? Er lijkt nu een perverse prikkel om goedkopere natuurbeheerpakketten te kiezen, in plaats van waardevollere pakketten. Betekent 19 ton CO₂ per hectare een werkbare norm voor bijvoorbeeld weidevogelbeheer?

Antwoord) Er zijn onvoldoende data bekend van de emissies van bedrijven met een diverse mate van (bijvoorbeeld >10% extensief) kruidenrijk grasland. Bekend is wel dat er bedrijven zijn die naast een zeer extensief grasland beheer toch een relatief intensieve melkveehouderij voeren, waarbij er naast een relatief hoge broeikasgasemissie per kg melk ook een hoge broeikasgasemissie per ha lijkt te zijn. Omdat we dergelijke bedrijven niet in deze duurzamere melkstroom willen opnemen is, vooruitlopend op een data-analyse gebaseerde normering, een grove berekening gedaan van de verwachte grenswaarde vanuit een gemiddelde broeikasgasemissie per kg melk en een gemiddelde melkproductie per ha.

Besluit) De diverse inbreng in ogenschouw nemend kiest het College van Deskundigen dierlijk ervoor om in het herziene certificatieschema de bestaande uitzondering voor een broeikasgasemissienorm voor bedrijven met meer dan 10% extensief kruidenrijk grasland te behouden en geen broeikasgasemissienorm per ha op te nemen. Het College van Deskundigen

dierlijk zal actief inzetten op nader onderzoek van data van bedrijven die ambitieus extensief kruidenrijkgrasland in hun bedrijfsvoering opnemen in combinatie van KLW data. Op dit moment zijn de beschikbare data onvoldoende representatief.

Het College van Deskundigen dierlijk verzoekt ook melkveehouders/partijen buiten On the way PlanetProof mee ter werken om (geanonimiseerde) data beschikbaar te stellen op basis waarvan de relatie tussen extensivering/extensief kruidenrijkgrasland en broeikasgasemissie per kg en ha kan worden onderzocht.

Het college kiest er niet voor een ambitieverhoging op de (top)norm voor gram CO₂ eq emissie per kg melk omdat experts inschatten dat de ambitie verhoging op natuur en landschap ook invloed heeft op de broeikasemissie. Daarnaast is uit analyse data bekend dat de broeikasgasemissie bij deelnemers gemiddeld 100 gr/kg melk gedaald is afgelopen 3 jaar. College wil graag nader inzicht ontwikkelen welke onderzoeken dit heeft op de andere KLW KPIs voor dat men op dit punt besluit tot verdere aanscherping.

Hanneke Lugtenberg

[Vraag/opmerking 83](#) Begrijp ik het goed dat het gekoppeld wordt aan hectare en het doel is dus extensiever worden?

Antwoord) Zie vraag 82.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 84](#) De resultaten op de prestaties binnen dit thema van de deelnemende bedrijven zijn gemiddeld beter dan van niet deelnemers. De effecten van de voorgestelde aanpassingen zijn op dit moment onvoldoende bekend om deze te introduceren. Het voorstel van Europees veevoer is een kostprijsverhogend middelvoorschrift (hoeveel is nog onbekend). De resultaten uit de KLW kunnen worden gebruikt om verbetering op het thema klimaat aan te tonen.

Voorstel:

- Verhoog (na check op haalbaarheid) de topnorm voor CO₂ naar 1050 gr CO₂-eq/kg melk en laat de basisnorm gelijk. Geen verzwaring op CO₂ sluit niet aan bij de stappen die RFC wil zetten en wat onze klanten vragen.
- Broeikasgasuitstoot in ton CO₂-eq per ha: niet introduceren.

Het uitdrukken van broeikasgassen per ha zegt hoogstens iets over een bijdrage aan de nationale klimaatdoelen, maar zegt niets over de klimaatimpact wereldwijd gezien. Gerelateerd aan melk hangt die nou eenmaal samen met de melkproductie (en melkconsumptie). Echter heeft het klimaat er niets aan als de melkproductie verschuift naar andere delen van de wereld. Om er voor te zorgen dat de daadwerkelijke wereldwijde uitstoot van melkproductie goed wordt meegenomen (cradle to farm gate) is in de protocollen van hoe een carbon footprint wordt uitgevoerd (wij moeten die van International Dairy Federation en EU Product Environmental Footprint Category Rules Dairy gebruiken) opgenomen dat we per kg melk moeten uitdrukken.

Indien een melkveehouder extra hectares aan zijn bedrijf toevoegt om de uitstoot per hectare naar beneden te krijgen, resulteert niet in een daadwerkelijke reductie in de bedrijfsemisies (incl. aanvoer). Kortom, in plaats van een vermeend verdunningseffect van de uitstoot door meer melk

te produceren, creëer je met deze norm per hectare een daadwerkelijk verdunningseffect.

Voor de daadwerkelijke vergelijkbaarheid tussen bedrijven, en dus een zinvolle benchmark en optie voor prikkels richting ondernemers is per kg melk dan ook meest zinvol.

Deze introductie zal ook een extra inspanning vragen rondom de borging van deze informatie.

Antwoord) Zie vraag 82

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 85](#) Hoeveel procent van de veehouders voldoet aan een norm van <1050 over het driejarig gemiddelde 2018-2020?

En hoeven veehouders met meer dan 10% extensief kruidenrijk grasland niet aan de basisnorm te voldoen? Waarom een uitzondering opgenomen voor emissie per hectare, als er gestreefd wordt naar efficiëntie per kg melk? Waar is de norm 19 ton CO₂-eq per hectare op gebaseerd?

Antwoord) Zie vraag 82. Meer dan de helft van de deelnemers voldoen aan een emissie lager dan 1050 gram broeikasemissie equivalenten/kg melk. Data over bedrijven met meer dan 10% extensief kruidenrijk grasland zijn te beperkt beschikbaar. De norm 19 ton CO₂-eq per hectare is gebaseerd op een berekende gemiddelde emissie per ha.

Erik en Lisette van Oosterhout (s)

[Vraag/opmerking 86](#) Heel blij met de handreiking om niet alleen CO₂ per kg melk maar ook via CO₂ per ha te kunnen rekenen. Echter ik heb nu nog niet in beeld hoe die berekening voor ons bedrijf uitpakt. Maar voor zeer extensief is de topnorm per kg melk niet meer te halen.

Antwoord) Zie vraag 82.

Koen Aalbers (s)

[Vraag/opmerking 87](#) Het beoordelen van CO₂ per hectare slaat in mijn ogen het doel mis, het doel van een melkveehouderij is immers efficiënt melk produceren, beoordelen van CO₂ per kilogram melk is daarom beter uit te leggen. In mijn ogen is de enige reden van het aanpassen naar CO₂ per hectare de norm naar eigen hand zetten om heel extensieve bedrijven toch binnen de melkstroom te kunnen houden terwijl ze niet aan de huidige norm kunnen voldoen.

Antwoord) Anders dan verondersteld gaat het bij On the way to PlanetProof niet om een keuze voor intensief of extensief. On the way to PlanetProof zet in op integrale verduurzaming. Dit betekent dat er op alle relevante duurzaamheidskenmerken inzet wordt gepleegd. Indien er door ontwikkeling/eisen op een van de kenmerken op een ander relevant kenmerk een blokkade dreigt te ontstaan dan vraagt dat om oplossingen. In dit geval hebben we onvoldoende inzicht in de relatie kruidenrijkgrasland en broeikasemissie om tot een oplossing te komen. Vandaar de keuze voor een tijdelijke vrijstelling.

Ilse Hartemink

[Vraag/opmerking 88](#) Terugkomend op de broeikasuitstoot; hier kun je niet heel veel mee dan dat het uit de KLW wordt gehaald. Naar onze mening is het ook van belang dat als je een 'gangbaar' bedrijf hebt wel kunt blijven leveren aan PlanetProof. Maar er zijn nog altijd veel 'aannames' en het ligt

Antwoord) natuurlijk ook aan het weer het gehele jaar. Groene stroom kan dan wel aangekocht worden in plaats van zelf investeren in zonnepanelen of windmolens (die hier overigens verboden zijn in de gemeente). Er is weldegelijk handelingsperspectief om broeikasgasemissie te verminderen. De ontwikkeling van de laatste jaren laat dat ook zien. Dit kan bijvoorbeeld door keuzes te maken in ruwvoer en krachtvoergrondstoffen.

Alex Datema (Boer & Natuur)

[Vraag/opmerking 89](#) Tussen sommige KPI's zit een spanningsveld. Het is goed dat dit erkend wordt en dat er gezocht wordt naar oplossingen.

Antwoord) Dat er spanning zit tussen verschillende relevante duurzaamheidsindicatoren is een eigenschap en uitdaging bij integrale verduurzaming van productie. Het is aan alle betrokkenen (ondernemers/onderzoekers/koepels) om daarvoor gericht innovatieve oplossingen te vinden. Deze zoektocht naar inzicht en oplossingen start met erkenning en inzicht in integrale verduurzaming. De oplossing is niet om een van de relevante indicatoren te ontkennen. Dat noemen we afwenteling.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 90](#) Een norm op broeikasuitstoot instellen op liter melk zien wij als een perverse prikkel om klimaatproblemen af te wentelen op het dier. Deze zorg wordt bij ons versterkt, doordat onder andere het verhogen van de individuele melkproductie als maatregel wordt genoemd. PlanetProof noemt onder 'doel criterium' dat dit kengetal beïnvloed kan worden door meer melk per koe en minder jongvee.

Hedendaagse melkkoeien hebben al een extreem hoge melkgift en deze productie neemt de laatste jaren alleen maar toe. WUR erkent dat een sterke of eenzijdige focus op melkproductie een veroorzaker of versterker kan zijn gezondheidsproblemen, zoals mastitis, klauwproblemen en metabole aandoeningen. Allemaal welzijnsproblemen die niet onder andere criteria van PlanetProof worden ondervangen – kortom er zijn geen criteria opgenomen om te voorkomen dat deze 'klimaatwinst' ten koste gaat van de koe.

Daarnaast kan het elders opfokken van jongvee ook tot welzijnsproblemen leiden, bijvoorbeeld omdat er meer transportbewegingen zijn voor erg jonge dieren. Wij pleiten dan ook voor een aanpassing van deze klimaatnorm.

Antwoord) In de criteria voor On the way to PlanetProof is geen kengetal opgenomen waarin eenzijdig de verhoging van de melkproductie per koe wordt gestimuleerd. Het realiseren van een voldoende hoge melkproductie per koe is één onderdeel van een integraal duurzame melkproductie, waarvan broeikasgasemissie per liter een van de kengetallen is. De normen op de KLW KPI's zorgen ervoor dat de melkproductie in balans blijft met de omgeving. Ruime aandacht voor de gezondheid en het welzijn van de dieren zoals in dit certificatieschema wordt vereist zorgt ook voor de noodzakelijke balans. Dat On the way to PlanetProof niet stuurt op een extreem hoge melkproductie blijkt ook uit de analyses: het gemiddelde On the way to PlanetProof bedrijf komt overeen met de landelijk gemiddelde productie (~17.000 liter per ha). Overigens is andersom zeker niet zo dat dieren met een lage melkproductie gegarandeerd ook een betere gezondheid of welzijn hebben.

criterium 3.2 duurzame energie

Peter Mulder + Martien Nillesen + Hanneke Lugtenberg

Vraag/opmerking 91) In het criterium wordt benoemd dat fossiel energieverbruik uitgefaseerd gaat worden. Is daar een termijn voor vastgesteld? Het zou ruimschoots van te voren aangekondigd moeten worden, zodat ondernemers daarop kunnen voorsorteren.

Antwoord) Wij zien nu geen handelingsperspectief om verder stappen te zetten. Door de opwekking van duurzamere energie te inventariseren bij deelnemers krijgen we meer inzicht in wat bedrijven op dit punt al doen.

Erik Smale

Vraag/opmerking 92) Hou er rekening mee dat het niet altijd mogelijk is om meer groene elektriciteit op te wekken op het melkveebedrijf, omdat dit niet teruggeleverd kan worden aan het net. Er zijn gevallen dat ondernemers wel willen, maar simpelweg niet kunnen.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk is er van op te hoogte dat handelingsperspectief om duurzamere energie op te wekken per bedrijf verschilt. Door de opwekking van duurzamere energie te inventariseren bij deelnemers krijgen we meer inzicht in wat bedrijven op dit punt al doen.

Peter Mulder

Vraag/opmerking 93) De beoordelingsrichtlijn stelt dat "in geval door het bedrijf zelf opgewekte groene stroom: moet aangetoond worden dat het elektriciteitsgebruik van het bedrijf wordt gedekt door de eigen opwek". De beschrijving is onduidelijk over gedeeltelijke eigen opwek. Betekent het dat 50% eigen opwek niet meetelt?

Besluit) De beschrijving wordt aangepast zodat duidelijk is dat elke deel eigen opwek meetelt: *Indien het elektriciteitsverbruik maar gedeeltelijke voor eigen gebruik wordt opgewekt dan moet worden aangetoond dat het overige deel als groene stroom wordt ingekocht. Ingekochte stroom moet altijd groen zijn. (Salderen met grijze stroom is niet toegestaan)*

Hoofdstuk 4. Dierenwelzijn en diergezondheid

Algemene opmerkingen Dierwelzijn en diergezondheid

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

Vraag/opmerking 94) Bij het beoordelen van de wijzigingsvoorstellen nemen wij de Ongeriefanalyse van WUR als leidraad. De grootste welzijnsproblemen die zij identificeren zijn poot- en klauwproblemen, harde en gladde vloeren, overbezetting van lig- en vreetplekken, gebrek aan ruimte om goed te liggen en passeren, hittestress, mastitis, vroeg scheiden van kalf en koe en kalversterfte. Hierbij willen we allereerst opmerken dat PlanetProof, ook in de herziening, geen eisen stelt aan harde en gladde vloeren, gebrek aan ruimte voor liggen en passeren, hittestress en scheiden van kalf en koe. Terwijl ons inziens een (dierenwelzijns)keurmerk deze problemen wel aan zou moeten pakken.

Antwoord) On the way to PlanetProof is een integraal keurmerk dat eisen stelt aan zowel biodiversiteit, klimaat als dierenwelzijn (inclusief diergezondheid). Het certificatieschema werkt zoveel mogelijk doelgericht. Zoals in de

Ongerief analyse van WUR is aangegeven is de variatie in huisvesting groot. In het onderzoek wordt ook aangegeven dat prevalenties van stalsystemen of afwijkingen alleen via ruwe schattingen te geven zijn. Het wordt uit de Ongerief analyse niet duidelijk waar deze schattingen op zijn gebaseerd of wie de schattingen heeft gedaan. Met het criterium 4.8 Registratie huisvestingsstelsel wil het College van Deskundigen prevalenties inventariseren om zo onderbouwd te kunnen beslissen wat er nodig is op het gebied van huisvesting op On the way to PlanetProof bedrijven. Daarnaast wordt ingezet op de ontwikkeling van een doelgericht instrument om locomotie te meten. Wat betreft hittestress wordt in de ongerief analyse aangegeven dat veehouders dit managen in de praktijk.

Besluit) Door de huisvestingseisen uitgewerkt op te nemen in een korte termijn herzieningsagenda, geeft het College van Deskundigen dierlijk al een doorkijk aan de veehouders wat betreft nastreefwaardige eisen aan huisvesting. In de inventarisatie zal vloertype ook meegenomen worden. Het College van Deskundigen dierlijk onderzoekt of hygiëne eisen en stalinrichting specifiekere omschreven kunnen worden om deze ook mee te nemen in de inventarisatie.

Albert-Jan Bos (s)

Vraag/opmerking 95)

Het is jammer dat het topniveau bij diergezondheid vervalft. Dit is toch een goede manier om onder aan de streep te evalueren hoe het gesteld is met de diergezondheid? Eventueel zou dit aangevuld kunnen worden met normen voor antibioticagebruik.

Tevens dient men voorzichtig te zijn met middelvoorschriften als boxafmetingen, boxbedekking en dergelijke. Het is vaak de combinatie van boxafscheiding, boxbedekking, boxafmetingen en koeafmetingen die bepaalt hoe het koecomfort is en niet bijvoorbeeld alleen de boxafmetingen op zich. Is het mogelijk om hier met een soort puntensysteem te werken waarmee de ondernemer een bepaald aantal punten moet halen?

Antwoord)

Het voorstel is zo uitgewerkt om wat betreft KoeData en KalfOK aan te sluiten op hoe deze instrumenten zijn bedoeld door de sector en vanuit hun ontwikkeling, en er geen normeringen op topniveau meer aan te koppelen. Ook is de ervaring van de afgelopen jaren dat de hoge scores die binnen On the way to PlanetProof golden tot ongewenst gedrag voor dierenwelzijn kunnen leiden en het systeem minder robuust maakte voor sommige melkveehouders. Vandaar dat gezocht wordt naar een juiste manier om huisvestingseisen toe te voegen. Dit start met een inventarisatie onder de deelnemers, om vervolgens een afweging te maken welke eisen opgenomen moeten worden. De suggestie over het werken met een puntensysteem wordt in de besluitvorming door het College van Deskundigen dierlijk meegenomen. Het topniveau voor het thema dierenwelzijn en diergezondheid wordt de komende periode ingevuld via de norm voor levensduur.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s) + Dorien te Riele

Vraag/opmerking 96)

Is het niet vreemd dat de diergezondheidsmaatregelen (zoals KoeData en KalfOK) vervallen voor het topniveau en voor het basisniveau wordt verlaagd? Is het voor boeren die goed op dierniveau scoren nog wel mogelijk om topniveau te realiseren op dit thema? Als je dan kijkt naar wat belangrijk is voor gezonde melk produceren, lijkt me dit juist een belangrijk onderdeel en mogen de veehouders die dat onderdeel juist heel goed doen ook beloond worden!

Antwoord) Zie vraag 95.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 97](#)

Het huidige systeem selecteert bedrijven op hun prestaties die worden gemeten aan de hand van onderliggende bedrijfsspecifieke data die niet manipuleerbaar is. Wij zien dat de deelnemers daarmee aantoonbaar voldoen aan de voorwaarden. De groep bedrijven die hierdoor geselecteerd wordt presteert aantoonbaar beter op deze criteria dan het gemiddelde van Nederland. In het algemeen zien wij dat het gebruik van dit soort dashboards en benchmarks per bedrijf leidt tot verbetering. Dit wordt ondersteund door de 2 bezoeken per jaar door de dierenarts (KoeKompas en evaluatie KoeKompas) om de diergezondheidsituatie te evalueren en waar mogelijk te verbeteren. Het KoeKompas is een risicoanalyse op een melkveehouderijbedrijf. De wijze van produceren en het bedrijfsmanagement zijn van invloed op de diergezondheid en het dierenwelzijn. Het is maar de vraag of het voorschrijven van (kostenverhogende) middelvoorschriften voor deze groep bedrijven leidt tot nog verdere verbetering van diergezondheid en dierenwelzijn.

Antwoord)

Gezien het vervallen van het topniveau van KoeData en KalfOK, is de zoektocht welke voorschriften toegevoegd kunnen en moeten worden om diergezondheid en dierenwelzijn te blijven bevorderen. Hierbij wordt, naast het verhogen van de norm voor levensduur, gekeken naar middelvoorschriften die een aantoonbare relatie hebben met een beter dierenwelzijn. Deze zullen eerst geïnventariseerd worden op de deelnemende bedrijven.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 98](#)

Geen van de nieuwe middel/inspanningsvoorschriften doorvoeren totdat bekend is wat de bijdrage is aan de doelstellingen van On the way to PlanetProof en wat de impact is op het aantal deelnemers, kosten voor deelnemers en de borging. (1 uitzondering: vaste koeborstel voor jongvee en droge koeien kan worden ingevoerd.)

Antwoord)

Via de inventarisatie zal in beeld gebracht worden wat de impact is voor het aantal veehouders en de haalbaarheid. Hierna zal borging ingericht worden. Het kader voor keuzes voor dierenwelzijn zijn de principes van het Welfare Quality protocol, een internationaal wetenschappelijk onderbouwd instrument gericht op dierenwelzijn. Een principe is "good housing". De bijdrage van de te inventariseren middelvoorschriften aan dit basisprincipe voor goede huisvesting worden breed erkend.

Koen Aalbers (s)

[Vraag/opmerking 99](#)

Certificeren op gebied van diergezondheid snap ik op het gebied van borging, maar mij lijkt dat het beter werkt om van het positieve uit te gaan en veehouders te beoordelen op gezondheidsindicatoren en daarmee indirect het vakmanschap.

Antwoord)

Het College van Deskundigen dierlijk streeft ernaar zoveel mogelijk doelgericht met gezondheidsindicatoren te werken. Waar geschikte indicatoren ontbreken, wordt gekeken naar geschikte middelvoorschriften.

Gerda Peters (s)

[Vraag/opmerking 100](#)

Met betrekking tot diergezondheid. Let hierbij op toevalligheden bij met name kleine bedrijven (euthanaseren afwijkende kalveren, dode tweelingen). Ga dus uit van een langjarig gemiddelde. Het zou een beetje

te gek zijn, dat je een oude koe moet weg doen om je leeftijd bij afvoer op te krikken.
 Antwoord) Om deze reden wordt bijvoorbeeld bij de eis voor levensduur gewerkt met een 3-jaren gemiddelde. Wat betreft KoeData en KalfOK gaat het om een rollend jaargemiddelde.

criterium 4.1 Levensduur melkkoeien

Bert Roeleveld

[Vraag/opmerking 101](#)) Als er veel oudere melkkoeien op het bedrijf aanwezig zijn, dan schuurt dat met de norm voor rundersterfte. Als ondernemer moet je er dan soms voor kiezen om gezonde oude koeien af te voeren, zodat het risico op sterfte op het bedrijf kleiner blijft.

Antwoord) Deze opmerking zal meegenomen worden in de ontwikkeling van een los criterium voor rundersterfte. Die is er op dit moment niet binnen On the way to PlanetProof, maar staat wel als herzieningsonderwerp geagendeerd. Rundersterfte is ook een onderdeel van de KoeData score. Door de vereiste KoeData score naar 70 punten te verlagen, hoopt het College ongewenst gedrag voor dierenwelzijn (zoals afvoer van gezonde oude dieren) te voorkomen.

Ilse Hartemink

[Vraag/opmerking 102](#)) Je kunt niet zomaar de koeien een jaar ouder hebben in de stall! En dit is niet een maanden kwestie. Dit probeer je in JAREN iets omhoog te krijgen.

Antwoord) Om deze reden wordt bij de eis aan levensduur met een 3-jaren gemiddelde gewerkt en wordt de ambitie met een maand per jaar verhoogd tot in totaal 3 maanden verhoging in 3 jaar.

Tristan Damveld

[Vraag/opmerking 103](#)) Is er een evaluatie over het verband tussen toenemende dierenartskosten en oudere veestapel?

Antwoord) Er is een analyse gedaan van de huidige levensduur op deelnemende bedrijven, waaruit blijkt dat de stap zoals voorgesteld aansluit bij de ontwikkeling die nu al plaatsvindt op de bedrijven. Hierdoor is de inschatting dat deze stap haalbaar is en de extra dierenartskosten over de gehele linie beperkt blijven.

Arjan Stokker

[Vraag/opmerking 104](#)) Hoe wordt er met 'noodslachtingen' omgegaan om maar een dode koe op het erf te voorkomen? In de basis zou het voor dierwelzijn veel beter zijn om een dier in te laten slapen.

Antwoord) Mede om dit soort ongewenst gedrag te voorkomen stelt het College van Deskundigen dierlijk voor om de KoeData norm te verlagen naar 70 punten.

Bart van Dijk

[Vraag/opmerking 105](#)) Ik probeer met mijn dierenarts al een paar jaar een systeem te krijgen waarbij het euthanaseren van dieren niet als sterfte wordt gezien. Dit voorkomt ons inzien onnodig lijden.

Antwoord) Zie vraag 104.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 106](#)

Landelijk ligt de gemiddelde levensduur van melkkoeien op 5 jaar en 8 maanden. We betreuren dat PlanetProof, ook met de voorgestelde nieuwe basisnorm in 2024, onder het landelijk gemiddelde zit. Ons inziens heeft een (dierenwelzijns)keurmerk een hoger ambitieniveau. Hierbij willen we nog als kanttekening plaatsen dat een te eenzijdige focus op levensduur kan leiden tot meer welzijnsproblemen, wanneer boeren oude, zieke dieren aanhouden om aan deze levensduurnorm te voldoen. Wij zouden dan ook adviseren alleen een levensduurnorm in stellen in combinatie met strenge eisen op welzijnsproblemen die vaak leiden tot het afvoeren van melkvee, zoals klauw- en pootproblemen en mastitis.

Antwoord)

On the way to PlanetProof is een integraal keurmerk met eisen aan biodiversiteit, klimaat en dierenwelzijn en diergezondheid. Deelnemers aan het keurmerk moeten niet gemiddeld, maar op individueel niveau minimaal aan alle basisnormen voldoen. Bij een landelijk gemiddelde zitten ook vele veehouders ruim onder dit landelijk gemiddelde en de basisnorm van On the way to PlanetProof. Daarbij neemt de norm voor levensduur met 3 maanden toe in 3 jaar. Dit is geen gemakkelijke opgave voor een veehouder gezien vele factoren van invloed zijn op de levensduur en de hogere kans op andere diergezondheidsproblemen bij een oudere veestapel. Om te borgen dat de dieren ook gezond ouder worden, stelt het College van Deskundigen dierlijk voor losse eisen op te nemen voor klauw- en uiergezondheid. Hiernaast maken deze gezondheidsissues deel uit van KoeData en KoeKompas, waarvoor binnen On the way to PlanetProof strengere eisen blijven gelden dan voor een gangbare veehouder.

criterium 4.2 Gezondheidsmonitoring melkkoeien

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 107](#)

In de toelichting wordt gesteld dat de basisnorm wordt verlaagd van 86 naar 70 punten. Dit zou een 'ondergrens in diergezondheid' waarborgen. Wij zijn van mening dat de kengetallen in KoeData dermate laag zijn, dat je met 70 punten niet kan spreken van een ondergrens in diergezondheid. Zo is het kengetal op tankmelkcelgetal <290.000, terwijl de Gezondheidsdienst voor Dieren 120.000 neemt als norm voor goede uiergezondheid. En ligt het kengetal voor kalversterfte op 20%, terwijl het landelijk gemiddelde op 15% ligt.

Bij zulke niet ambitieuze grenswaarden, verwachten we eerder een basisnorm van +90. De lage norm maakt dat PlanetProof met KoeData zich in onze ogen onvoldoende inzet voor diergezondheid. Vooral aangezien het bewaken van de diergezondheid in grote mate wordt gedaan door dit doelvoorschrift en effectieve middelvoorschriften op diergezondheid ontbreken.

Daarnaast vragen wij ons af waarom deze norm zo sterk wordt verlaagd. In de toelichting wordt geïnsinueerd dat dit wordt gecompenseerd met aanvullende eisen op klauw- en uiergezondheid. Maar deze eisen zijn beperkt en/of worden pas later ingevoerd.

Antwoord)

Het College van Deskundigen dierlijk stelt voor om wat betreft KoeData aan te sluiten op hoe dit instrument bedoeld is, bij de ontwikkeling ervan en de wetenschappelijke onderbouwing. KoeData geeft elk kwartaal op basis van objectieve data inzicht in de diergezondheid op het melkveebedrijf en daarmee in het risico dat er attentiekoeien aanwezig kunnen zijn. Iedere

paar jaar wordt KoeData wetenschappelijk gevalideerd, via o.a. bedrijfsbezoeken, om te borgen dat het ook daadwerkelijk het juiste inzicht in diergezondheid geeft. Vanuit On the way to PlanetProof is de ervaring van de afgelopen jaren dat de hoge scores die binnen het certificatieschema golden in bepaalde gevallen tot ongewenst gedrag voor dierenwelzijn konden leiden. Vandaar dat het College van Deskundigen dierlijk een andere koers kiest en inventariseert om op een juiste manier o.a. huisvestingseisen toe te voegen. Daarnaast worden wat betreft diergezondheid direct een aantal gerichte eisen ingevoerd voor klauwgezondheid, uiergezondheid, extra monitoring kalverzorg en een verhoging van levensduur. Ook blijft de extra evaluatie van het KoeKompas gehanteerd.

criterium 4.3 Dierwelzijnsmonitoring melkkoeien

Erik Smale

[Vraag/opmerking 108](#)) Wat levert de evaluatie van het KoeKompas op? Daarbij is er een mismatch met het kalenderjaar, want toen er eind 2020 een KoeKompas ingevuld was, werd er begin 2021 opnieuw om een KoeKompas gevraagd voordat de evaluatie gepland kon worden.

Antwoord) De KoeKompas evaluatie is ingevoerd om tijdig een gesprek te voeren met de dierenarts over de acties en opmerkingen uit het voorgaande KoeKompas. Hierbij hoeft niet nogmaals het gehele KoeKompas ingevuld te worden, maar richten de veehouder en dierenarts zich op de belangrijkste afspraken en adviezen uit het voorgaande KoeKompas. Bij KoeKompas zoals dit in de sector is ingevoerd, kan er tot ruim 23 maanden tussen 2 KoeKompassen zitten en dit vindt het College te lang. Overigens zijn er vanuit SMK geen voorwaarden gesteld over de volgorde in een jaar van KoeKompas invullen en de KoeKompas evaluatie, juist om dit aan te laten sluiten bij de gangbare praktijk op een bedrijf. Een van de ketenregisseurs heeft dit regime aangepast vanwege eigen uitvoeringsoverwegingen.

Hanneke Lugtenberg

[Vraag/opmerking 109](#)) De dierenarts blijft bij ons benadrukken dat de KoeKompas al een evaluatie in zich heeft, hij ziet het dus als werkverschaffing om deze nogmaals in het lopende jaar te evalueren.

Antwoord) Zie vraag 108.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 110](#)) De borging en verbetering van dierenwelzijn is erg dun binnen on the way to PlanetProof. Dit specifieke criterium zou een verbetering van dierenwelzijn moeten brengen. Dit lijkt geïntegreerd te zijn in KoeKompas, maar het is onduidelijk welke criteria hierin zitten. Wel is duidelijk dat de dierenarts een grote rol speelt. Dierenartsen richten zich doorgaans vooral op diergezondheid, niet op dierenwelzijn. Dierenwelzijn lijkt nu vooral ingevuld te worden door beperking van ziekte en pijn. Terwijl dierenwelzijn bijvoorbeeld ook gaat over positief gedrag.

Antwoord) Het kader en streven voor keuzes voor dierenwelzijn zijn de principes van het Welfare Quality protocol, een internationaal wetenschappelijk onderbouwd instrument gericht op dierenwelzijn. Zijnde goede voeding, goede huisvesting, goede gezondheid en natuurlijk gedrag. Het KoeKompas

als instrument is hier een afgeleide van, bevat een welzijnsmonitor en de dierenartsen die dit mogen hanteren hebben hiervoor een aparte training gevolgd, zijn IKM gecertificeerd en geborgd rundveedierenarts. Het is transparant waaraan de evaluatie van het KoeKompas moet voldoen, dit staat in het certificatieschema en het formulier hiervoor is te vinden op onze website. De melkveehouder en de dierenarts beoordelen samen zeven categorieën: melken, voeding & water, huisvesting, dierenwelzijn, werkrouines, dierziekte-incidentie en jongvee-opfok. Met behulp van veertig meetpunten (risicocontrolepunten), verdeeld over de zeven categorieën, wordt de bedrijfsvoering beoordeeld. De meetpunten worden gescoord op een schaal lopend van 5 (risicoarm) tot 1 (risicovol).

Nina Kalverda (Qlip) (s)

[Vraag/opmerking 111](#) Gaat dit per kalenderjaar of per 12 maanden, dus wanneer moet de tweede KoeKompas weer zijn uitgevoerd?

Antwoord) Vanuit het certificatieschema geldt hier 12 maanden, een ketenregisseur kan hier vanwege praktische uitvoeringsoverwegingen een kalenderjaar van maken.

criterium 4.4 Gezondheidsmonitoring kalveren en jongvee.

Ilse Hartemink

[Vraag/opmerking 112](#) De koe- en kalvergezondheid zouden meer van belang moeten zijn dan andere thema's binnen een keurmerk als On the way to PlanetProof. Ik vind dat er nu te weinig aandacht voor is. De gezondheid van koe en kalf moeten centraal staan, niet biodiversiteit. Ik ben het er niet mee eens dat de eisen voor met name KalfOK en KoeData worden aangepast.

Antwoord) On the way to PlanetProof is een integraal keurmerk waarin aandacht gegeven wordt aan zowel biodiversiteit, klimaat en dierenwelzijn en diergezondheid. De insteek van het topniveau is om voorlopers op dierenwelzijn en diergezondheid juist nadrukkelijk te selecteren. Omdat de doelgerichte instrumenten zich daar niet voor lenen (KoeData is ontwikkeld om een ondergrens aan diergezondheid te garanderen en niet om voorlopers mee te selecteren), stelt het College van Deskundigen dierlijk alternatieven voor en wordt er o.a. ingezet op de ontwikkeling van een bruikbaar doelgericht instrument op klauwgezondheid (mobiliteitsscore).

Wim en Janny Lenselink(s)

[Vraag/opmerking 113](#) Hoe om te gaan met bedrijven die jongvee elders opfokken? Wordt het dan niet meegeteld, of moet het jongvee opfokbedrijf ook gecertificeerd zijn?

Antwoord) In de puntscore wordt rekening gehouden met bedrijven waarbij een deel van de jongveeopfok buiten het bedrijf plaatsvindt (uitbesteden opfok of aankopen jongvee):

- Uitbesteden jongveeopfok: score is gebaseerd op de combinatie van gegevens van het melkveebedrijf en die van zijn jongveeopfokker(s).
- Indien in een kwartaal in een bepaalde leeftijdscategorie geen kalveren aanwezig zijn, wordt het aantal te behalen punten verdeeld over de overige kengetallen.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 114](#) In de toelichting wordt gesteld dat een score van 75 punten een ondergrens in diergezondheid waarborgt. Ons inziens is dat met de lage kengetallen van KalfOK niet het geval. Waardoor PlanetProof met de huidige criteria zich onvoldoende inzet voor kalfgezondheid.

Antwoord) De score van een rollend jaargemiddelde van 75 punten is het streefdoel van de Duurzame Zuivelketen. Het College van Deskundigen dierlijk vindt dit als losstaande eis onvoldoende en daarom zitten in On the way to PlanetProof nog verschillende eisen specifiek gericht op kalvergezondheid. Zo wordt er een los criterium opgenomen voor monitoring kalverzorg, krijgen de kalveren een borstel, wordt de huisvesting van jongvee geïnventariseerd en wordt weidegang voor jongvee een eis. Ook wordt onderzocht of de afvoerleeftijd van kalveren van het melkveebedrijf naar 28 dagen kan (zie herzieningsagenda).

Nieuw criterium 4.5 voor kalversterfte.

Jennie Strik + Corne Buiks + Michiel en Tiny Haarman (s)

[Vraag/opmerking 115](#) Hoe wordt omgegaan met verwerpers? Een koe die 3 weken voor de afkalfdatum het kalf verwerpt telt nog mee als afgekalfd, maar alle verwerpingen daarvoor tellen als verwerping. Echter, als de koe wel melk gaat geven na het verwerpen, dan moet het kalf alsnog als doodgeboren worden meegeteld. Daardoor telt een verwerping dubbel bij het berekenen van de kalversterfte. En dit kan optellen als je maar weinig koeien hebt die afkalven in een bepaald kwartaal.

Antwoord) Bij kalversterfte zoals het College van Deskundigen dierlijk die voorstelt gaat het om de sterfte tussen 0 – 14 dagen. On the way to PlanetProof sluit hierbij aan op het sector kengetal voor kalversterfte en de voorwaarden die hiervoor gelden. Inhoudelijke vragen hierover kunnen gesteld worden bij het zuivelbedrijf.

Peter Mulder

[Vraag/opmerking 116](#) Als op een bedrijf veel tweelingen (10-15%) worden geboren, dan geeft dat ook een risico op een hogere kalversterfte.

Antwoord) Mocht dit een kalversterfte geven boven het landelijk gemiddelde, dan kan dit besproken worden in het plan van aanpak met de dierenarts.

Tristan Meevelt

[Vraag/opmerking 117](#) Hoe wordt omgegaan met aangeboren afwijkingen bij kalveren? Dat geeft een lagere gezondheidsscore, maar kun je als melkveehouder weinig aan doen. Wat telt er mee voor kalversterfte?

Antwoord) Bij kalversterfte zoals het College van Deskundigen dierlijk die voorstelt gaat het om de sterfte tussen 0 – 14 dagen. Als aangeboren afwijkingen reden geven tot een plan van aanpak, dan kan dit onderwerp besproken worden met de dierenarts. On the way to PlanetProof sluit hierbij aan op het sector kengetal voor kalversterfte en de voorwaarden die hiervoor gelden. Inhoudelijke vragen hierover kunnen gesteld worden bij het zuivelbedrijf.

Nina Kalverda (Qlip)

[Vraag/opmerking 118](#) Kalversterfte graag als volledig administratieve laten toetsen, aangezien dit gaat om controle van document op de bedrijven. Of moet de CI ook op de uitvoering van het plan controleren?

Antwoord) Monitoring van de kalverzorg zal administratief getoetst worden.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 119](#) Het getuigt van weinig ambitie om alleen maar als doel te stellen niet boven het rollend landelijk jaargemiddelde te zitten. Hiermee kan ook niet gegarandeerd worden dat er geen 'structureel verhoogde kalversterfte' is, omdat een plan van aanpak voor verlaging van kalversterfte alleen noodzakelijk is als boeren boven het landelijk gemiddelde zitten. Deze criteria achten wij als onvoldoende om kalversterfte aan te pakken. Een probleem dat door WUR wordt gezien als groot welzijnsprobleem met ongeriefscore 8.

Antwoord) Vanuit recente data-analyse weten we dat de deelnemende veehouders wat betreft kalversterfte gemiddeld al ruim onder het landelijk gemiddelde zitten. De optelsom van eisen binnen On the way to PlanetProof leidt hiertoe. Met deze nieuwe eis voegen we nog toe dat veehouders die om wat voor reden dan ook een keer een iets hogere kalversterfte hebben, dit niet structureel hebben en dat op deze bedrijven verbetering te zien is. Dit gaat actief gemonitord worden en wordt zo nodig verder aangescherpt.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 120](#) Geen losse eisen voor rundersterfte en kalversterfte inbouwen. In plaats daarvan op basis van data aantonen dat bedrijven die worden geselecteerd (70 punten voor KoeData) geen structurele problemen hebben op rundersterfte, kalversterfte en uiergezondheid. Deze analyse jaarlijks herhalen en eventueel uitbreiden met andere relevante (beschikbare) parameters.

Besluit) Het College besluit dat een certificaathouder via monitoring aan moet kunnen tonen dat de gemiddelde kalversterfte van de deelnemers lager is dan het landelijk gemiddelde, dat bedrijven met kalversterfte boven het landelijk gemiddelde binnen 3 jaar verbetering laten zien en dat er geen structureel hoge kalversterfte voorkomt bij de deelnemende bedrijven. Deze aanpak wordt geëvalueerd door het College van Deskundigen Dierlijk in het najaar van 2022 op basis van een eerste onafhankelijke analyse in april 2022.

Nieuw criterium 4.6 mobiliteit melkvee.

Erik Smale + A. Frederiks + Martien Nillesen

[Vraag/opmerking 121](#) Het streven naar betere mobiliteit van koeien is goed. Maar als een melkveehouder al jaren zelf bekapt, dan wordt er nu gevraagd om een cursus te gaan doen? Wat is het nut van een gecertificeerde bekapper?

Besluit) Klauwgezondheid is een belangrijke welzijnsindicator en het is belangrijk dat binnen On the way to PlanetProof aantoonbaar is dat klauwverzorging op een juiste manier plaatsvindt. Het aantal jaren ervaring is geen garantie voor een goede bekaptechniek. Net als bij andere zaken, zoals het toepassen van bestrijdingsmiddelen, acht het College van Deskundigen dierlijk het wenselijk om bij deelname aan een voorlopers melkstroom een eis te stellen aan de vaardigheid met betrekking tot klauwbekappen. Dit

geldt zowel voor de melkveehouder als voor de klauwbekapper. Wanneer de melkveehouder ervoor kiest de klauwverzorging zelf te doen, en hiermee ruime ervaring heeft, kan aan de eis worden voldaan met een opfriscursus klauwverzorging door een gecertificeerde klauwbekapper. Deze kan bijvoorbeeld verzorgd worden door het VVRP of bij AB. Zie ook het antwoord op vraag 122.

Ilse hartemink + Harry Wellenberg + Bert Roeleveld

[Vraag/opmerking 122](#)) Hoe gaat het bekappen geborgd worden? Hoe ga je bijvoorbeeld om met een koe die niet wil lopen? Of koeien die niet bekapt hoeven te worden omdat de klauwen gezond zijn?

Besluit) Klauwverzorging betekent dat de klauw wordt gezien. Niets doen kan daarbij een goede actie zijn. Er wordt geen 'kap'-verplichting voorgeschreven in het voorgestelde criterium. De borging gaat mee met de fysieke controle. Hierbij wordt de certificatie van de klauwbekapper en facturen gecontroleerd. Wanneer de melkveehouder de klauwverzorging zelf doet, moet hij of zij kunnen aantonen dat (2 opties):

- Hiervoor een meerdaagse opleiding gevolgd is niet langer dan 5 jaar geleden (diploma of certificaat controleren), of
- Bij geen gerichte opleiding maar wel ruime ervaring met klauwverzorging, volstaat een opfriscursus klauwverzorging verzorgd door een gecertificeerde klauwbekapper via bijvoorbeeld het Dairy Training Centre, AB, VVRP. Deze is 5 jaar geldig en moet gevolgd worden binnen 2 jaar na start deelname aan de melkstroom.

Ruud Bekkendam, Hanneke Lugtenberg

[Vraag/opmerking 123](#)) Enkele praktijkervaringen van melkveehouders:

- Hier doen we al het bekappen zelf, wanneer we een manke koe hebben wordt ze direct bekapt. Een bekapper krijg je er niet direct bij.
- Hier ook een melkveehouder van 60 jaar, geen diploma, maar wel aan het bekappen. Dit is ook onderdeel van het zijn van melkveehouder en het goed zorgen voor je vee, dit belang heb je zelf om dit goed te doen. Daar is geen bewijs voor nodig.

Besluit) Zie antwoord vraag 121 en 122.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 124](#)) Worden alle melkveehouders die zelf bekappen verplicht om een diploma te halen, ook al hebben ze jaren lange ervaring?

Antwoord) Zie antwoord vraag 121 en 122.

Gerrit Hooijer (HEC) (s)

[Vraag/opmerking 125](#)) Klauwbekappen is een ingreep en kan bij verkeerde uitvoering vervelende consequenties hebben. Om bij de groep van topmelkers te behoren is het niet zo gek eisen te stellen aan de vaardigheid van een veehouder met betrekking tot klauwbekappen, tenzij hij/zij aangeeft het klauwbekappen volledig uit te besteden. Voor veehouders, die aangeven ervaring te hebben, zou een opfriscursus van beperkte duur voldoende moeten kunnen zijn. Hierbij zou als voorbeeld gebruik gemaakt kunnen worden van het eigen bedrijf, waarbij een groepje veehouders uit de buurt tegelijk de opfriscursus krijgt.

Antwoord) Zie vraag 121 en 122.

Erik en Lisette van Oosterhout (s)

[Vraag/opmerking 126](#) Ik neem aan dat een met diploma afgeronde middelbaar kaderopleiding Rundvee voldoende is, klauwverzorging is daar een belangrijk onderdeel van. Ik heb het daar zo goed geleerd dat ik het al 34 jaar zelf uitvoer. Kosten van een externe klauwbekapper kunnen wij niet dragen.

Antwoord) Zie vraag 121 en 122.

Nina Kalverda (Qlip)

[Vraag/opmerking 127](#) Hoe controle op kwalificatie van externe, alle facturen goed of bijvoorbeeld via register.

Antwoord) Zie vraag 121 en 122.

Ype van de Woude

[Vraag/opmerking 128](#) Als klauwverzorger zie ik grote verschillen in de klauwgezondheid tussen bedrijven. Controle op de klauwgezondheid is goed, maar het is niet altijd nodig om te bekappen. Wat is het doel van dit criterium?

Antwoord) Zie vraag 121 en 122.

Wilbert Litjens

[Vraag/opmerking 129](#) Het is bekend dat er elementen in de huisvesting zijn die bepalen of er veel klauwproblemen zijn, zoals uitvoering van het kavelpad, de roosters, loopgangen, in- en uitloop van de melkstal en weidegang. Deze elementen zijn ook al opgenomen in KoeKompas en de KPI voor levensduur.

Antwoord) De losse onderdelen van het KoeKompas zijn niet geschikt voor certificatie, aangezien het een risicoanalyse is en er geen verplichte acties aan gekoppeld zijn. Het is in principe een managementtool voor de veehouder zelf, ingevuld door de veehouder en de dierenarts. Voor een certificatieschema is een zeker mate van "bewijs" nodig dat klauwgezondheid in orde is op een bedrijf. KoeKompas is echter geen instrument waarmee bewijs gegeven kan worden dat de mobiliteit in orde is op een On the way to PlanetProof bedrijf. De dierenarts kan en wil de rol van controleur niet invullen. Wetenschappers geven aan dat klauwgezondheid een belangrijk knelpunt is voor dierenwelzijn in de melkveehouderij. Daarom is er bewijs nodig dat dit in orde is op On the way to PlanetProof bedrijven. Het College van Deskundigen dierlijk ziet de mobiliteitsscore als een mogelijkheid om doelgericht te werken, maar aangezien deze nog niet praktijkrijp is, en onduidelijk is op welke termijn deze er wel is, is gesteld dat minimaal 1x per jaar klauwverzorging (de klauwen zien) een alternatief is als basiseis.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 130](#) Klauw- en pootproblemen krijgen van WUR de hoogste ongeriefscore. En wij betwisten dat licht verbeterde klauwverzorging voldoende is om dit probleem te beperken. We zouden adviseren om normen te stellen voor betere vloeren, betere hygiëne, meer weidegang en het verlagen van de infectiedruk.

Antwoord) Zie vraag 121 en 129.

Henny Steverink

[Vraag/opmerking 131](#) Als melkveehouder werk ik liever met doelen (gezonde oude dieren) dan met middelvoorschriften.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk streeft ernaar zoveel mogelijk doelgericht met gezondheidsindicatoren te werken. Waar geschikte indicatoren, zoals mobiliteitsmonitoring ontbreken, wordt gekeken naar geschikte middelvoorschriften.

Peter van de Woude

[Vraag/opmerking 132](#) Kan Digiklauw als alternatief worden gebruikt?

Antwoord) Ja, Digiklauw kan gebruikt worden als registratiesysteem.

Wim en Janny Lenselink(s)

[Vraag/opmerking 133](#) Wordt onder 2 maal per jaar klauwverzorging ook voetbaden verstaan? Dit wordt al voor 100% op On the way to PlanetProof bedrijven uitgevoerd dus lijkt me niet relevant.

Antwoord) De eis zoals voorgesteld is aangepast naar dat 1 maal per jaar alle klauwen gezien worden en zo nodig bekappt of anderszins behandeld in overleg met bijvoorbeeld de dierenarts. Dit kan ook een voetbad zijn als hiervoor een indicatie is, maar dit is geen specifieke eis.

Gerrit Hooijer (HEC) (s)

[Vraag/opmerking 134](#) De partners van het Hoofcare Expertise Centre (HEC) zijn van mening dat in het algemeen de klauwgezondheid te weinig aandacht krijgt op bedrijven, wat, nog versterkt doordat de bedrijven groter worden, het risico op een slechtere klauwgezondheid tot gevolg heeft. Het HEC ziet ook dat de spreiding tussen bedrijven erg groot is. Ook op het gebied van klauwgezondheid zijn er bedrijven die optimaal presteren. Echter, de groep bedrijven waarbij het lastig blijkt de klauwgezondheid op een goed niveau te krijgen en te houden, is veel te groot. Dit is een kwalitatieve constatering van de HEC-partners. Een ander belangrijk punt is dat de partners van het HEC van mening zijn dat de perceptie van de veehouder met betrekking tot klauwgezondheid niet altijd overeenkomt met de realiteit. Het onderzoek van Bruijnis (2013) heeft als resultaat dat subklinische kreupelheid (niet helemaal goed lopen) door vrijwel alle veehouders niet als een probleem wordt ervaren. Het tijdig aanpakken van dit soort koeien kan veel problemen voorkomen, maar dit gebeurt blijkens dat onderzoek veelal niet. Wanneer de klauwgezondheid onder druk staat heeft dit grote invloed op het dierenwelzijn wat negatief afstraalt op de beeldvorming van de maatschappij op de veehouderij. Als laatste punt moet genoemd worden dat een slechte klauwgezondheid op allerlei gebieden financiële consequenties heeft.

Antwoord) PM Wetenschappers geven inderdaad aan dat klauwgezondheid een belangrijk knelpunt is voor dierenwelzijn in de melkveehouderij. Daarom is er bewijs nodig dat dit in orde is op On the way to PlanetProof bedrijven. Het College ziet de mobiliteitsscore als een mogelijkheid om doelgericht te werken, maar aangezien deze nog niet praktijkrijp is, en onduidelijk is op welke termijn deze er wel is, is gesteld dat minimaal 1x per jaar klauwverzorging (de klauwen zien) een alternatief is als basiseis.

Gerrit Hooijer (HEC) (s)

[Vraag/opmerking 135](#) Een langere levensduur zal niet bereikt kunnen worden als de afvoer wegens klauwgezondheid hoog is. Echter, een absolute indicator

voor klauwgezondheid zal levensduur niet kunnen zijn, omdat met kunst en vliegwerk het leven van een koe best een tijd gerekt kan worden. Hierbij kan de vraag gesteld worden of dit wenselijk is. Te sterke focus op levensduur is niet wenselijk.

Antwoord) Zie vraag 106

Gerrit Hooijer (HEC) (s)

[Vraag/opmerking 136](#) In veel gevallen zal twee keer per jaar bekappen de praktijk zijn. Maar hier hebben we ook weer de nodige variatie. Er zijn bedrijven die misschien met drie keer per jaar bekappen nog te weinig doen en er zijn ook bedrijven waarbij een keer per jaar bekappen voldoende is, zeker als de veehouder zelf het bekappen goed bijhoudt.

Het gaat erom hoe de koeien lopen, lopen ze goed of lopen ze meer of minder afwijkend/kreupel. Hier zou de Mobility Score een mooi hulpmiddel kunnen zijn om te bepalen hoe de mobiliteit van de koeien is. Het grote voordeel van dit systeem is dat het 1) betrekkelijk gemakkelijk te leren valt en 2) de subjectiviteit er wat uit haalt, waardoor een reëel beeld van de koppel wordt verkregen en bedrijfsblindheid wordt voorkomen.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk streeft ernaar de mobility score praktijkrijp te maken. Het streven is in 2022 een eerste pilot inventarisatie klauwgezondheid/mobiliteitscores/ registratie klauwverzorging. In 2023 uitwerken mobiliteitscore en in 2024 implementatie mobiliteitscore.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 137](#) Klauwgezondheid is opgenomen in KoeKompas en indirect in KoeData. Voor klauwgezondheid zou het van toegevoegde waarde kunnen zijn om een directe monitoringssystematiek te hebben die toepasbaar is in de praktijk, deze is er op dit moment niet ondanks het feit dat er al vele jaren veel aandacht voor is.

Antwoord) Zie vraag 121, 129, 133 t/m 136.

Nieuw criterium 4.7 uiergezondheid

Peter Mulder

[Vraag/opmerking 138](#) Een melkrobot geeft minder betrouwbare uitkomsten met geleidbaarheidsmetingen. Als melkveehouder heb ik de ervaring dat de gegevens van de melkrobot afwijken van de gegevens uit de MPR.

Antwoord) Beide systemen zijn toegestaan binnen het voorgestelde criterium. Het gaat erom dat de melkveehouder en de dierenarts de data van individuele melkkoeien in beeld hebben en daarop zo nodig kunnen acteren.

Nina Kalverda (Qlip) / Ard Legters

[Vraag/opmerking 139](#) Mogelijk ook frequentie opnemen van MPR. Is 1 MPR per jaar voldoende of geldt een bepaalde frequentie als minimum?

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk stelt deelname aan MPR verplicht maar laat het bepalen van de frequentie over aan de veehouder en dierenarts (bijvoorbeeld iedere 4, 6 of 8 weken).

Nina Kalverda (Qlip)

[Vraag/opmerking 140](#) Geleidbaarheidsmeting kan ook in bepaalde melkstal systemen, is niet altijd AMS.

Besluit) Indien er in de melkstal voorzieningen zijn om geleidbaarheidsmetingen uit te voeren dan voldoet dat ook. Het criterium wordt aangepast: *Deelname aan MPR (MelkproductieRegistratie) t.b.v. inzicht in individuele celgetallen is verplicht. Of inzicht in de geleidbaarheid van de melk via geleidbaarheidsmetingen van een AMS of melkstal.*

John van den Berg

[Vraag/opmerking 141](#)) Individuele celgetallen bij MPR kunnen eveneens onverwacht afwijken. Na een BVD enting zit je zonder uierontsteking zo boven de max toegestane afwijking.

Antwoord) Het voorgestelde criterium stelt dat een veehouder inzicht moet hebben in de individuele celgetallen zodat hier zo nodig actie op ondernomen kan worden. Er wordt geen eis voorgesteld op de hoogte van het celgetal of type actie, dit laat het College van Deskundigen dierlijk aan het vakmanschap van de veehouder en dierenarts.

Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 142](#)) Met betrekking tot MPR, welke criteria zijn er opgesteld voor het ondernemen van actie?

Antwoord) Zie vraag 141.

Wim en Janny Lenselink(s)

[Vraag/opmerking 143](#)) Dit is een kostenverhogende activiteit en bovenwettelijk bovendien.

Antwoord) On the way to PlanetProof is een certificatieschema met bovenwettelijke eisen. Het overgrote deel van de melkveehouders neemt overigens al deel aan MPR. Daarnaast is het belangrijk om diergezondheid en dierenwelzijn van de dieren op individueel niveau te monitoren.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 144](#)) Mastitis komt in PlanetProof alleen terug in een weinig ambitieus kengetal in KoeData, en in dit criteria in de vorm van inzicht. We adviseren strengere criteria op te stellen om uiergezondheid te bevorderen. Daarnaast adviseren we om pijnstilling bij een pijnlijke aandoening zoals mastitis verplicht te stellen.

Besluit) Het College van Deskundigen dierlijk voegt het voorstel van verplichte pijnstilling bij mastitis toe aan de korte termijn herzieningsagenda, en onderzoekt hiervan de exacte inhoud en borging. Hierover zal in Q3 van 2022 een besluit genomen worden.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 145](#)) Uiergezondheid is opgenomen in KoeData en KoeKompas. Daarmee is dit voldoende afgedekt.

Antwoord) Gezien de oplopende levensduur op On the way to PlanetProof bedrijven, acht het College van Deskundigen dierlijk het noodzakelijk om een losse eis op te nemen voor uiergezondheid gericht op individuele melkkoeien. Uiergezondheid wordt in KoeData op bedrijfsniveau geadresseerd via melktankmonsteranalyse. Inzicht in de uiergezondheid van individuele melkkoeien is daarin nog geen onderdeel.

Erik en Lisette van Oosterhout (s)

[Vraag/opmerking 146](#)) MPR is nooit een voorwaarde geweest voor melklevering of 'On the way to Planet proof'. MPR op zich zegt niks over uiergezondheid. Daar

zegt individueel monsteronderzoek veel meer over. Ons bedrijf wil de generieke kosten van MPR niet toevoegen. Individuele monitoring bevalt ons veel beter.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk is van mening dat MPR een goede eerste screening is van de uiergezondheid op het bedrijf welke ook inzicht geeft in subklinische mastitis, waarna zo nodig individueel melkonderzoek gedaan kan worden.

criterium 4.8 registratie huisvestingsysteem.

Herman Bakhuis (LTO)
[Vraag/opmerking 147](#) Sluiten de beschreven eisen niet aan op wetgeving?
 Antwoord) De te inventariseren stalonderdelen zijn bovenwettelijk.

Hanneke Lugtenberg
[Vraag/opmerking 148](#) Het geeft mij een ongemakkelijk gevoel dat we nu een inschatting kunnen maken, om van daaruit een norm te stellen. Probleem is dat ook deze aanpassingen niet zomaar geregeld zijn. Huisvesting is iets van jaren (ook duurzaam) je kunt niet verwachten dat dit zomaar wordt aangepast.

Antwoord) Dit aspect zal het College van Deskundigen dierlijk zeker meewegen in haar besluitvorming over huisvestingseisen. Juist om de haalbaarheid goed in kaart te brengen start het College van Deskundigen dierlijk met de inventarisatie.

Herman Bakhuis (LTO)
[Vraag/opmerking 149](#) Het betreffen wel erg veel middelvoorschriften, zijn hier doelvoorschriften van te maken?
 Antwoord) Op dit moment bestaat er geen doelgericht instrument voor dierenwelzijn, dat geschikt is voor certificatie. Het College van Deskundigen dierlijk gaat in de loop van 2022 bekijken hoe om te gaan met de verschillende huisvestingseisen. Hierin wordt de uitkomst van de inventarisatie meegenomen.

Ruud Bekkendam
[Vraag/opmerking 150](#) Het verbeteren van het koecomfort is op deze manier wel veel papierwerk. Het is beter om levensduur als indicator aan te houden.
 Antwoord) De relatie tussen levensduur en gezondheid en welzijn is niet absoluut. Ook andere invloeden, zoals economische keuzes, spelen soms een rol om een koe af te voeren. Het College van Deskundigen dierlijk zal in Q3 van 2022 besluiten welke huisvestingseisen aanvullend zinnig en haalbaar zijn om toe te voegen.

Albert Jan Bos
[Vraag/opmerking 151](#) Het koecomfort is een samenspel van meerdere zaken. Op één punt afwijken hoeft niet perse slecht te zijn. Is het een optie om die een hogere levensduur heeft vrijstelling te krijgen?
 Besluit) Deze opmerking neemt het College van Deskundigen dierlijk mee in de overwegingen in Q3 2022.

Martien Nillesen + Erik Smale

[Vraag/opmerking 152](#)) Als er een MDV certificaat is voor de stal, moeten de stalonderdelen dan opnieuw worden opgemeten? Hierbij speelt misschien nog wel de MDV-versie een rol? Door de jaren heen ontwikkelen de MDV-eisen ook verder.

Besluit) In MDV kunnen keuzes gemaakt worden voor verschillende stalonderdelen en afmetingen. Daarom wordt in het komende jaar gevraagd om een inventarisatie van de stalonderdelen die zijn opgenomen in criterium 4.8. Overigens geeft een MDV certificaat, vanwege de keuzemaatregelen, nog geen garantie dat aan de toekomstige eisen van On the way to PlanetProof wordt voldaan. Wel valt te overwegen of de bredere maatregelen die zijn getroffen voor de MDV dit eventuele verschil zouden kunnen opheffen. Het College van Deskundigen dierlijk neemt dit mee in de besluitvorming in Q3 2022.

Ilse Hartemink

[Vraag/opmerking 153](#)) Wat betreft de boxafmetingen kun je stellen dat als de koeien geen beschadigingen hebben, de ligboxen dan voldoen.

Antwoord) We willen met On the way to PlanetProof een positief welzijn/comfort voor melkkoeien nastreven door een voldoende ruim en comfortabel ligbed/box te garanderen, waarin ook ruimte is voor natuurlijk gedrag en bijvoorbeeld de vele ligposities die een koe van nature kan innemen. Dat is van een heel andere orde dan ligplaatsen die voldoen op basis van het afwezig zijn/de mate van beschadiging van dieren.

Erik Smale

[Vraag/opmerking 154](#)) Eisen aan het stalsysteem stellen zijn logisch op het moment dat er veranderingen plaatsvinden op het bedrijf. Is het niet beter om tijd en geld te steken in zaken die meer opleveren dan deze registratie?

Antwoord) In de besluitvorming over de huisvestingseisen neemt het College van Deskundigen dierlijk de haalbaarheid voor de invoer op het bedrijf mee.

Bert Roeleveld + Bjorn Bekkedam

[Vraag/opmerking 155](#)) Hoe wordt de optimale maat van de ligbox bepaald? Eigenlijk is de maat van de koe die in die ligbox moet liggen maatgevend.

Besluit) Zo nodig wordt er een apart criterium opgenomen voor kleinere koeienrassen. De voorgestelde eisen voor huisvesting zijn grotendeels afkomstig uit de MDV en zijn breed erkend.

Ype van de Woude

[Vraag/opmerking 156](#)) Eigenlijk zou mobiliteit een goed monitoringssysteem kunnen zijn.

Antwoord) Wanneer het lukt om te komen tot een praktijkrijp systeem voor mobiliteit, zal het College van Deskundigen dierlijk dit meewegen in de besluitvorming rondom huisvestingseisen.

Nina Kalverda (Qlip) (s)

[Vraag/opmerking 157](#)) Wie doet de metingen: de veehouder zelf of de CI?

Antwoord) In het kader van dit criterium (inventarisatie) doet de veehouder zelf de metingen.

Hanneke Lugtenberg + Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)

[Vraag/opmerking 158](#) Zaken die in het KoeKompas worden beoordeeld en besproken met de dierenarts zouden mijn inziens niet apart geregistreerd moeten worden als een extra middelvoorschrift. Dan hebben we het over dubbel werk. Wat willen jullie hiermee bereiken?

Antwoord) Het KoeKompas is een management instrument voor de veehouder, ingevuld met de dierenarts. De inhoud van het KoeKompas is niet toegankelijk voor certificatie doeleinden en kan dus niet voor On the way to PlanetProof gebruikt worden. Ook zijn er geen verplichte acties verbonden aan de uitkomsten van het KoeKompas. Met de inventarisatie wil het College van Deskundigen dierlijk inzicht krijgen in de huisvestingssituatie op On the way to PlanetProof bedrijven, om zo onderbouwd te kunnen besluiten wat er nodig is op het gebied van verbetering van koecomfort. Een en ander zal ook afhangen van met welke snelheid er een locomotie score systematiek ontwikkeld kan worden, wat een meer doelgerichte manier zou zijn om te beoordelen of huisvesting en management in orde zijn op het punt van klauwgezondheid.

Wim en Janny Lenselink(s) + Wilbert Litjens(s)+ Roger Brosens (s)+ Gerda Peters (s)

[Vraag/opmerking 159](#) Huisvestingszaken zijn al in KoeKompas opgegeven. Dat hoeft hier niet extra. Koekompass is immers al een onderdeel van PlanetProof. Daarnaast is het ras specifiek, wordt daar ook rekening mee gehouden?

Antwoord) Zie antwoord vraag 158. Bij de boxmaten zal zo nodig een uitzondering worden gemaakt voor kleinere koeienrassen.

Gerda Peters

[Vraag/opmerking 160](#) Een nieuwe stal bouw je een maal in je "boeren leven". Bij aanpassingen in je oude stal ga je altijd vooruit in koecomfort. Je voldoet echter niet aan de aller nieuwste eisen.

Antwoord) Bij de eventuele invoer van huisvestingseisen zal het College van Deskundigen dierlijk rekening houden met de impact van een investering en de haalbaarheid en termijn hiervan.

Nina Kalverda (Qlip)

[Vraag/opmerking 161](#) Als deze ook per 1-1-2022 in gaat zijn er veel veehouders die aanpassingen moeten doen op korte termijn met publicatie in december.

Antwoord) Deze eis gaat puur om registratie en niet om invoer van huisvestingseisen.

criterium 4.10 koeborstels bij jongvee.

Ilse Hartemink + Corne Buiks + Erik Jan Oskam + Johan van den Berg

[Vraag/opmerking 162](#) Deze eis vraagt om een investering in nieuwe borstels. Als je het jongvee scheert, dan levert een koeborstel weinig op. Daarnaast kan het jongvee zichzelf goed verzorgen, op die leeftijd zijn ze nog zo lenig. Bij welke leeftijden geldt deze nieuwe eis? Moet er in een eenlingbox ook al een borstel opgehangen worden? En moet deze borstel roterend zijn?

Besluit) Het betreft het jongvee gehouden in groepen en mag een vaste borstel zijn bij jongvee.

Nina Kalverda (Qlip) (s)

[Vraag/opmerking 163](#) Dit heeft best wel een impact, veehouders zullen na publicatie in december eigenlijk binnen een maand borstels moeten ophangen als wij in januari komen. Nu al ervaring dat leveringstijden oplopen.

Besluit) Bij nieuwe bedrijven moet dit direct op orde zijn. Om bestaande deelnemers te tijd te geven dit in orde te maken op het bedrijf, geldt hiervoor een overgangstermijn van 6 maanden. Dus per 1 juli 2022 moeten de borstels aanwezig zijn volgens de voorwaarden.

criterium 4.12 workshop mens-dier interactie.

Martien Nillesen + Peter Mulder + Harry Wellenberg + Erik Smale + Wytske Sybrandij + Wim en Janny Lenselink(s) + Dick Korevaar (s) + Gerda Peters (s)

Vraag/opmerking 164) Een workshop mens-dier interactie niet doen, deze eis voelt betuttelend. Als melkveehouder met jarenlange ervaring heb je op een gegeven moment alle cursussen wel gehad. Het is alsof je als melkveehouder niet serieus wordt genomen. Goed met dieren omgaan is niet afhankelijk van een cursus of certificaat, maar meer met de liefde van de boer voor z'n dieren. De meeste ondernemers zijn hoog opgeleid of hebben zeer veel ervaring. Een cursus wordt gegeven door buitenstaanders, moeten die gaan vertellen hoe de melkveehouder op zijn bedrijf met de koeien moet omgaan? Het vakmanschap van de melkveehouders wordt te kort gedaan. Er wordt toch ook niet gevraagd aan SMK om een cursus communiceren met boeren te doen?

Besluit) Het College van Deskundigen dierlijk ziet in dat met de huidige titel en invulling van het criterium gesuggereerd werd alsof het vakmanschap van de veehouders in twijfel wordt getrokken. Dit betreuren wij, want dat dit vakmanschap aanwezig is staat buiten kijf. De titel en invulling van het criterium zijn dan ook aangepast. Het College van Deskundigen dierlijk is van mening dat van elke professionele ondernemer verwacht mag worden dat deze zich regelmatig laat informeren over de nieuwste ontwikkelingen in het vakgebied en kennis deelt met vakgenoten. Zo ook op het gebied van dierenwelzijn. Dit kan ook bijdragen aan het behalen van de ambitieuze normen van On the way to PlanetProof, zoals een hogere levensduur. Veel melkveehouders zullen zich al laten informeren, met deze eis wordt dit ook zichtbaar gemaakt. De vorm van nascholing mag de veehouder zelf bepalen en laten aansluiten bij de eigen interesse of behoefte, zodat dit ook daadwerkelijk bijdraagt aan de kennis op het gebied van dierenwelzijn. Met een (opfris)cursus klauwbekappen kan men ook voldoen aan dit criterium (dit geldt als een studieclub/kennisdag en hiermee kan men 1 jaar invullen). De frequentie van de studieclub/kennisdag gaat naar minimaal 1x per jaar. Hiernaast kan men ook kiezen voor een erkende cursus, die 5 jaar geldig is. Een lijst hiervan is te vinden op de [website](#). De titel van het criterium wordt aangepast naar 'periodieke educatie dierenwelzijn en diergezondheid'.

Wilbert Litjens

Vraag/opmerking 165) Ook als je van buitenaf naar het keurmerk kijkt; wat voegt een cursus dan toe? Juist alle On the way to PlanetProof melkveehouders hebben hun zaken op orde.

Antwoord) Het is een borging dat een veehouder op de hoogte is van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied gericht op dierenwelzijn.

Nina Kalverda (Qlip)

Vraag/opmerking 166) Kan de workshop mens-dier interactie ook administratief worden gecontroleerd? Bij fysieke beoordeling graag zo min mogelijk

Antwoord) controle van documenten die ook opgestuurd kunnen worden. Zeker ook in verband met de langere geldigheid van het criterium. Is er een lijst erkende cursussen mens-dier interacties of alleen koesignalen?
 Voor nu staat de controle als fysiek op het bedrijf van gevraagde documentatie. Een lijst met erkende cursussen is te vinden op de [website](#).

Hanneke Lugtenberg
 Vraag/opmerking 167) Als een ondernemer actief deel neemt aan een studieclub en/of georganiseerde kennisdagen over de melkveehouderij (woont minimaal 3 bijeenkomsten per jaar bij) voldoet dat dan ook aan een cursus mens-dier interactie? Wat moet dan de inhoud zijn van de cursus?
 Besluit) Zie vraag 164

criterium 4.14 weidegang jongvee.

Corné Buiks +Ruud Bekkendam + Michiel en Tiny Haarman (s) + Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s)
 Vraag/opmerking 168) Wat als de melkveehouder gebruik maakt van derden bij opfok? Dit kan in de vorm van een aparte opfoklocatie of het aankopen van jongvee. Hoe moet er dan met weidegang worden omgegaan?
 Antwoord) De eis geldt nu alleen voor kalveren die op het gecertificeerde bedrijf gehuisvest worden.

Erik Smale + Dorien ter Riele
 Vraag/opmerking 169) Er spelen een aantal praktische zaken die niet passen binnen de voorgestelde beschrijving. Bijvoorbeeld de eis dat er minstens 100 dagen weidegang is in de eerste twee levensjaren. Als een kalf in april geboren wordt en de eerste 5 maanden op stro wordt gehuisvest, dan is het niet mogelijk om in de winter te gaan weiden. Ook het insemineren van jongvee vraagt om huisvesting op stal. Ook in die periode is dan geen weidegang mogelijk. En als een pink met 13 maanden wordt geïnsemineerd en binnen 2 jaar afkalft, valt dit dier dan binnen de categorie jongvee of melkkoeien?
 Besluit) Het College van Deskundigen dierlijk is van mening dat een periode van 100 dagen mogelijk zou moeten zijn verspreid over de eerste 2 levensjaren van een koe. Om veehouders de ruimte geven dit in de eigen bedrijfsvoering in te voeren, ook gezien de genoemde praktische uitdagingen, geeft het College van Deskundigen dierlijk een overgangsjaar op dit criterium. Ingang zal zijn per 1 januari 2023, vanaf dat moment zal deze eis in de fysieke controles mee worden genomen.

Ard van Veen + Peter Mulder + Larson Arendsen Raedt (For Farmers) (s) + Nina Kalverda (Qlip)
 Vraag/opmerking 170) Moet het jongvee 24 uur per dag buiten lopen om het als weidegang mee te laten tellen of telt bijvoorbeeld 8 uur per dag ook als een dag? Telt huisvesting met uitloop naar weide ook als weidegang? Hoe om te gaan met een pink die 90 dagen weidegang heeft en te vroeg afkalft. Hierbij haal je met 1 dier de 100 dagen niet, zet je dan je deelname aan On the way to PlanetProof op het spel? De '100 dagen' eis is lastig te realiseren en te borgen met registratie. Wat zijn de eisen aan deze registratie, op dierniveau of op algemene werkwijze.
 Besluit) In aansluiting op weidegang voor melkvee geldt minimaal 6 uur per dag

buiten als 1 dag weidegang. Wanneer een kalf zelf kan kiezen om de weide in te gaan, telt dit ook als weidegang. Zoals aangegeven in het schema, als weidegang onmogelijk is, kan dit met reden genoteerd worden. Voor het jongvee dient een registratie bijgehouden te worden om de minimaal 100 dagen per dier aan te tonen, moet een eigen verklaring aanwezig zijn en de veehouder moet kunnen aangeven wat de algemene werkwijze is bij het weiden van jongvee.

Erik Smale + Gerda Peters (s) + Erik en Lisette van Oosterhout (s)

[Vraag/opmerking 171](#)

Weidegang is het naar buiten laten gaan van het jongvee. Voor sommige bedrijven is dit niet haalbaar. Voor bedrijven zonder huiskavel moet het jongvee op percelen verder weg worden geweid. Maar bijvoorbeeld bij droog weer moet je als veehouder een keuze maken of je voer en water gaat wegbrengen, of het jongvee op stal houdt. Verder dient jongvee op enig moment ook geïnsemineerd te worden, daarvoor moeten ze op stal staan. Het is namelijk niet overal toegestaan om een stier in de wei erbij te zetten. Daarnaast is het in de toekomst misschien niet meer mogelijk om jongvee verder weg te laten lopen omdat de wolf steeds meer aanwezig is in Nederland.

Antwoord)

Zie vraag 169 en 170.

Tamme Tigchelaar (s) + Ben Oosterwijk (s)

[Vraag/opmerking 172](#)

Het is onverstandig om kalveren onder ongeveer een half jaar naar buiten te doen omdat kleine kalfjes veel aandacht nodig hebben. Ook kleine kalfjes en slechte weersomstandigheden is nou niet bepaald gunstig voor het dier. Weidegang voor ouder jongvee is mijn inziens een goede training om later als melkkoe goed te kunnen functioneren onder wisselende (weers)omstandigheden. En natuurlijk graasgedrag te kunnen vertonen. Voor ons bedrijf een juist moment om dit volgend jaar weer op te gaan starten.

Mijn kritiek/zienswijze op het voorstel is echter dat jongvee tot een jaar veel beter af is wanneer ze binnen verblijven. Dit om het voer beter op het dier af te kunnen stemmen voor optimale groei en weerstandsopbouw. En de kalveren tot een jaar zo geen nadeel hebben van weersinvloeden. Jongvee vanaf een jaar kan het echter prima aan en is het zeker van meerwaarde om het grazen en de weersinvloeden te ervaren c.q. te leren! Graag zou ik dan ook zien dat het voor de dieren tot een jaar geen verplichting word om ze te weiden gedurende drie maanden. Los van de gevraagde extra arbeid en zorg zie ik er beslist geen voordelen in.

Antwoord)

Zie vraag 169 en 170.

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

[Vraag/opmerking 173](#)

De weidegangnorm voor jongvee is met 100 dagen in twee jaar erg laag. We adviseren dan ook een ambitieuzere norm op te nemen en op zijn minst aan te sluiten bij de weidegang normen van volwassen melkvee.

Antwoord)

Meerdere experts en de praktijk geven aan dat er nog flink wat praktische hordes zijn voor het weiden van jongvee. Het kost tijd en geld op sommige bedrijven om dit in te voeren in het management. Zodat de weidegang ook daadwerkelijk gunstig uitpakt voor de dieren en niet leidt tot welzijnsvermindering bijvoorbeeld door verplicht te moeten weiden bij slechte weersomstandigheden of een te kwetsbaar jong dier te moeten weiden. Binnen On the way to PlanetProof melk starten we daarom met 100 dagen verspreid over de eerste 2 levensjaren. Dit sluit ook aan bij de norm

gesteld in andere certificatieschema's gericht op dierenwelzijn.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 174](#)

SMK doet onderzoek naar haalbaarheid van weidegang bij jongvee (aandacht voor diergezondheid, toepasbaarheid en borging). Zoek hierbij de aansluiting bij de ontwikkelingen van weidegang voor jongvee van stichting Weidegang.

Antwoord)

Tijdens de ontwikkeling van certificatieschema's wordt rekening gehouden met inschattingen van diverse deskundigen uit de keten. Voor weidegang wordt daarbij ook aansluiting gezocht bij stichting Weidegang.

Hoofdstuk 5. Algemene eisen

criterium 5.6 en 5.7 Segregatie procedure en in de praktijk

Wim en Janny Lenselink(s)

[Vraag/opmerking 175](#)

Wat wordt precies bedoeld met segregatie eisen? Het woord opgezocht, maar het is mij niet duidelijk waar dit precies op slaat.

Antwoord)

Segregatie is een term waarmee wordt aangegeven dat de gecertificeerde On the way to PlanetProof melk gescheiden wordt gehouden van niet-gecertificeerde melk. In de praktijk zijn dit eisen die spelen bij de Rijdende melk Ontvangst (RMO) en de levering aan de melkfabrieken. De coöperatie of de organisatie die de RMO regelt moet dan aantonen dat er per transport alleen On the way to PlanetProof melk wordt opgehaald en afgeleverd. Dus dat er geen vermenging met niet-gecertificeerde melk plaatsvindt. Op de melkveebedrijven is alle melk gecertificeerd en hoeft er op dit onderdeel geen actie te worden ondernomen.

Bijlagen

Bijlage 3 Herzieningsagenda

Henry Steverink (s)

[Vraag/opmerking 176](#)) Een aantal maatregelen in de herzieningsagenda gaan mij ook veel te ver. Bijvoorbeeld dat de strooisel tot 3 cm onder de rand moet liggen. Dit is typisch zo'n maatregelenvoorschrift die niet controleerbaar is en niets toevoegt aan doelen. Ook dat een kalf 28 dagen niet vervoerd mag worden is een vergezochte maatregel die niets toevoegt aan het welzijn van kalveren.

Antwoord) Het College van Deskundigen dierlijk acht het van belang dat er een goede strooisellaag in diepstrooiselboxen ligt en in afstemming met de certificatie instelling is tot deze omschrijving gekomen. Wat betreft de afvoerleeftijd van kalveren wordt door meerdere partijen onderschreven dat dit voordelen heeft voor dierenwelzijn en diergezondheid. Dit heeft o.a. te maken met de opbouw van eigen immuniteit van het kalf (deze is het meest kwetsbaar in de 3^e en 4^e levensweek) en het afleveren van weerbaardere kalveren aan de kalvermesterijen. In 2022 zal onderzocht worden hoe dit criterium verder ingevuld kan worden, in samenspraak met relevante partijen als de vleeskalversector en melkveehouders. Overigens is deze afvoerleeftijd in sommige deelstaten van Duitsland al wetgeving.

Klimaat

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 177](#)) Voorwaarden van Europees geteeld veevoer pas introduceren indien meerkosten bekend zijn en terugverdiend kunnen worden uit de markt. Tevens is het nodig om het risico op afwenteling van de haalbaarheid op de doelstellingen op de overige KLW indicatoren in beeld te hebben.

Antwoord) Dit onderwerp staat op de herzieningslijst, omdat er nog zaken uitgezocht en/of ingeregeld moeten worden voordat het geïmplementeerd kan worden.

Jos Uiterwaal (RFC) (s)

[Vraag/opmerking 178](#)) Bij de volgende herziening wordt een streefwaarde opgenomen voor koolstof vastlegging. Op voorwaarde dat dit het voorgaande jaar onderdeel is van de KLW waardoor er op basis van monitoring een voorwaarde gesteld kan worden.

Antwoord) Dit onderwerp staat op de herzieningslijst, omdat er nog zaken uitgezocht en/of ingeregeld moeten worden voordat het geïmplementeerd kan worden.

Klauwgezondheid en uiergezondheid

Ben Oosterwijk (s)

[Vraag/opmerking 179](#)) Er word zoals ik nu lees en planmatige aanpak voor klauw en uier problemen ontwikkeld. Vervolgens word er over monitoring en normering gesproken en met name het laatste vind ik een punt van zorg/aandacht.

Als ik voor ons bedrijf spreek, dan proberen wij de dieren zo gezond mogelijk oud te laten worden (leeftijd van onze dieren is gemiddeld 5,07

t.o.v. landelijk 4,10). We proberen dit te bereiken door goed voor onze dieren te zorgen. Maar we maken het ons zelf ook moeilijker doordat we geen voetbaden met bijvoorbeeld formaline willen gebruiken omdat we deze (omdat wij vinden dat deze schadelijk zijn) niet in de put, op het land en op het bedrijf willen hebben. Dat houdt vervolgens wel in dat we de dieren vaker in de bekap box hebben om preventief en curatief te behandelen.

Nu komt mij punt van zorg, doordat we a) een oudere veestapel hebben en b) geen voetbaden gebruiken komt ons bedrijf (waarschijnlijk) niet eerlijk uit de normering waardoor we misschien "gedwongen" terug moeten naar een jongere veestapel.

Besluit) Bij een oudere veestapel kunnen de uitdagingen op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid inderdaad hoger zijn. Het College van Deskundigen dierlijk zal in de normering steeds zoeken naar een balans om ongewenste gevolgen te voorkomen. Deze opmerking zal hierin worden meegenomen.

Dick Korevaar (s)

Vraag/opmerking 180) Is dat wel logisch als er eerst een verplichting is om twee keer per jaar alle koeien te bekappen? Doel is verbeteren van de klauwgezondheid, dan is meetmethode voldoende om te borgen of dit goed/voldoende is. Bij onvoldoende verplichting om te bekappen. Klauwgezondheid is afhankelijk van meer factoren dan alleen bekappen, zoals veel weidegang, lage infectiedruk in de stal, fokkerij en goede voeding. Dit alles is als resultaat te meten maar wordt niet beïnvloed door een verplichting tot bekappen. Zo is bijvoorbeeld mortellaro de oorzaak van veel kreupelheid, moeilijk te bestrijden door bekappen, maar wel te monitoren met melktankonderzoek. Preventie moet vooral gezocht worden in veel weidegang, lage infectiedruk, goede voeding en een gesloten bedrijfsvoering.

Besluit) De eis met betrekking tot klauwverzorging (4.6) houdt in dat alle klauwen minimaal 1 keer per jaar gezien worden. Een actie daaruit kan zijn bekappen, maar kan ook zijn niets doen als dit het beste is. Op dit moment is er nog geen meetmethode voor locomotie. Wanneer deze er wel is, zal het College van Deskundigen dierlijk herzien of een losse norm voor klauwverzorging nog nodig blijft.

Gerrit Hooijer (HEC) (s)

Vraag/opmerking 181) De Mobility Score is goed te leren, maar het is het beste om dit door gecertificeerde en onafhankelijke mensen te laten doen. Die kunnen opgeleid worden volgens het principe "train de trainer". Mogelijk is het systeem van de Weidecoach een voorbeeld hoe de opzet zou kunnen zijn. Het lijkt raadzaam om bij PlanetProof te starten met een betrekkelijk kleine groep, die als een pilot beschouwd zou kunnen worden (projectvorm, financiële stimulering). Als deze groep aantoonbaar een bovengemiddelde klauwgezondheid realiseert, kan dit resultaat als vliegwiel gebruikt worden voor de andere melkveebedrijven binnen PlanetProof. Je kunt ook PlanetProof als geheel als een pilot zien, waarbij je later gaat verbreden naar andere melkveebedrijven. De zuivelketen zal moeten nadenken of hier een sturende rol voor haar is weggelegd. In de UK is dit systeem ketengestuurd met onafhankelijke scoorders. Belangrijk om hier de dierenarts/rundveepedicure bij te betrekken, want de follow-up zal van deze dienstverleners moeten komen. De veehouder is hierbij wel als eerste

aan zet. Een analyse naar aanleiding van de uitslag zal voor de veehouder aanleiding kunnen/moeten zijn om actie te ondernemen op die aspecten die de klauwgezondheid negatief beïnvloeden. Samenwerking tussen veehouder en (verschillende) erfbetreders is gewenst.

Antwoord) Deze overwegingen zullen door SMK meegenomen worden in de ontwikkeling van een locomotiescore.

Zachte ligboxbedding melkvee

Dick Korevaar (s)

Vraag/opmerking 182) Voorstel koematras/diepstrooisel in ligboxen is ook logisch voor bedrijven die zeer beperkt weidegang geven (ongeveer 720 uur per jaar). Dan moeten de omstandigheden binnen optimaal zijn om doorligschade (dikke hakken e.d.) te voorkomen. Deze schade is te voorkomen door veel weidegang. Voorstel: overweeg vrijstelling voor bedrijven met veel weidegang bijvoorbeeld meer dan 3.500 uur per jaar en meer dan 220 dagen, met dus een goed ligbed buiten.

Besluit) Dit voorstel zal meegenomen worden in de uiteindelijke besluitvorming over huisvestingseisen.

Eenlingboxen

Dick Korevaar (s)

Vraag/opmerking 183) Kalveren mogen maximaal 14 dagen in een eenlingbox. Ons lijkt 14 dagen veel te jong om ze in een groep te doen (concurrentie, drinken, meer infecties). Voorstel om dit op te rekken tot 28 dagen in een eenlingbox (met voldoende afmetingen) en daarna in een groep. (14 dagen wordt als te jong gezien om ze te verplaatsen naar een ander bedrijf, dus waarom dan wel verplaatsen binnen het bedrijf? Het geeft stress)

Besluit) Vanuit de begeleidingscommissie zijn veel voordelen voor dierenwelzijn aangedragen van groepshuisvesting van kalveren. Ook is erkend dat er risico's zijn voor met name infecties. Een compromis hiertussen is het toestaan van huisvesting in duo's, wat het College van Deskundigen dierlijk zal overwegen in de uiteindelijke besluitvorming over dit criterium.

Subthema Natuurlijk gedrag

Anne Hilhorst (Wakker Dier) (s)

Vraag/opmerking 184) Een belangrijk aspect van natuurlijk gedrag is moederzorg. WUR geeft het vroeg scheiden van kalf en koe de hoogste ongeriefscore voor de kalfjes. Dat kan als dierenwelzijnskeurmerk niet genegeerd worden. Het is belangrijk hier stappen in te zetten, bijvoorbeeld door een latere speenleeftijd op te nemen als topniveau.

Antwoord) Wat betreft scheiden kalf en koe is dat momenteel praktijk op vrijwel alle melkveebedrijven in Nederland. Over de ernst hiervan verschillen de meningen van deskundigen. Op dit moment heeft het College van Deskundigen dierlijk geen zicht op een praktijkrijpe methode om dit in de huidige huisvestingssystemen toe te passen zonder schadelijke gevolgen voor het kalf. Dit zullen wij blijven monitoren richting een volgende herziening van On the way to PlanetProof melk.

criterium Rundersterfte met PVA

Johan Tippe (Qlip) (s)

[Vraag/opmerking 185](#)

In bijlage 3, waarin de herzieningscriteria staan benoemd, wordt op pagina 20 melding gemaakt van een norm voor 'rundersterfte' met plan van aanpak. In de concept criteria 4.5 op pagina 6 wordt 'kalversterfte' vermeldt.

Kalversterfte wordt inmiddels in de sector al een tijdje gemonitord dus ik ga er vanuit dat het gaat om de kalversterfte in de lijst van herzieningscriteria. Klopt dit?

Antwoord)

Op de herzieningsagenda is een losse eis opgenomen voor rundersterfte. Onderzocht wordt of dit zinnig is om toe te voegen per 1 januari 2023.

criterium aantal vreetplaatsen

Michiel en Tiny Haarman (s) Roger Brosens (s)

[Vraag/opmerking 186](#)

Per 1-1-2028 geldt 1 effectieve vreetplaats per dierplaats (melkgevende koeien en jongvee) en minimaal 75 cm breedte voor melkgevende en droge koeien. Uitgezonderd stallen met een AMS. Waarom wordt er voor stallen met een AMS een uitzondering gemaakt?

Als de koeien niet met een automatisch voersysteem worden gevoerd komen er veel tegelijk naar het voerhek. Hierbij zit er geen verschil tussen een melkveehouder met een melkstal of een AMS. Er zit wel een verschil als men met een automatisch voersysteem of voeraanschuiver werkt.

Tevens is de vreetplaats van 75 cm erg breed voor melkgevende koeien.

Besluit)

Voor een AMS is een voorstel tot uitzondering gemaakt wat betreft aantal vreetplaatsen en niet wat betreft breedte van de vreetplaats. Dit wordt verhelderd in het criterium. Kanttekening is dat de besluitvorming over deze criteria plaatsvindt in Q3 van 2022 en deze nu nog niet vaststaan. De opmerking over het automatisch voersysteem zal meegenomen worden in de besluitvorming hierover.

criterium aantal drinkplaatsen

Michiel en Tiny Haarman (s)

[Vraag/opmerking 187](#)

Er wordt gesproken over voldoende drinkgelegenheid voor het vee. Voor jongvee en droge koeien wordt per groep dieren verwacht dat er minimaal 2 drinkpunten aanwezig zijn. Wij vinden dat er een maximaal aantal dieren op 1 drinkpunt moet worden gesteld. Net zoals bij de melkkoeien. Bij jongvee heb je kleine groepen in verband met leeftijdsverschil is dan 2 drinkpunten altijd wel nodig?

Besluit)

Deze opmerkingen zullen meegenomen worden in de verdere besluitvorming over dit criterium.

Ingestrooide ziekenstal

Dick Korevaar (s)

[Vraag/opmerking 188](#)

De ingestrooide afkalfstal is als doel niet veiliger dan afkalven op de stand, maar geeft wel een hogere infectiedruk voor zowel koe als kalf. Denk aan ziekten als salmonella en para-tbc overdracht naar pas geboren kalveren. Ervaring is dat strohokken minimaal schoongemaakt worden, maar steeds bijgestrooid met genoemde hoge infectiedruk tot gevolg. Bovendien geeft dit een hogere score aan baarmoederontstekingen.

De herzieningsvoorstellen kunnen nogal wat gevolgen hebben voor bedrijven met onvoldoende stalruimte om eventueel nieuwe criteria te realiseren. Een goed functionerende stal - met voor elke koe een plaats - moet aan de voorwaarde kunnen voldoen, daar moet geen nieuwe nevenruimte voor gebouwd hoeven te worden. Dat alleen al zou problemen kunnen opleveren met vergunningverlening (stikstof).

Besluit) Mede vanwege praktische zaken als omschreven in deze vraag zal er eerst een inventarisatie plaatsvinden op aanwezigheid van een aparte ingestrooide ziekenstal. Bij de eventuele invoer van het criterium is het vanzelfsprekend van belang dat de hygiëne in een afkalfstal op orde is en zullen hier mogelijk randvoorwaarden voor opgenomen worden.

Bijlage 2

Presentielijst

Naam

De heer K. Aalbers
 De heer L. Arendsen Raedt
 De heer H. Bakhuis
 Mevrouw L. van Beek
 Mevrouw F. Beijen
 De heer R. Bekkedam
 De heer B. Bekkedam
 De heer J. van den Berg
 De heer A.J. Bos
 De heer R. Brosens
 De heer C. Buiks
 De heer T. Damveld
 De heer A. Datema
 De heer B. van Dijk
 Mevrouw S. Dijkshoorn
 De heer H. Docters van Leeuwen
 De heer M. Drint
 De heer G. Dröge
 De heer J. Elfers
 Mevrouw A. Frederiks
 De heer J. Gosens
 De heer J.E. de Haan
 Mevrouw I. Hartemink
 De heer A. Hendriks
 De heer A. den Hertog
 Mevrouw S. Hettinga
 De heer M. Hostens
 Mevrouw D. Jansen
 Mevrouw N. Kalverda
 De heer J. van de Kamp
 De heer E.G.J. Kamphuis
 De heer H. Kamphuis
 De heer R. Klein Hesselink
 De heer M. Klein Holkenborg
 Mevrouw P. Kock
 Mevrouw M. Kottelenberg
 Mevrouw T. Kramer
 Mevrouw C. Kroft
 Mevrouw A. Kuiper-Vos
 Mevrouw M. van Leeuwen
 De heer A. Legters
 De heer G.W. Lenselink
 Mevrouw E. Leurink
 De heer W. Litjens

Organisatie

Fuite Veevoeders
 For Farmers Nederland B.V.
 LTO Nederland
 Mts. van Beek-Peeters
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 Mts. Bekkedam
 Mts. Bekkedam
 Mts van den Berg Steenwelle
 A.J. Bos
 Brosens - Melkveehouderij maatschap Brosens
 Buiks-Vanhoof MTS
 Melkveebedrijf Damveld
 Boer en Natuur
 Mts. van Dijk-Streefkerk
 Reitsma - VOF Melkveebedrijf Reitsma
 SMK
 NKGK
 SMK
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 VOF Frederiks Tijhaar
 Mts. Gosens-van Aaken
 J.E. de Haan
 Mts Hartemink
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 DG Dierenartsen
 Sigyn
 Faculteit Diergeneeskunde
 BoerenNatuur
 Qlip B.V.
 VOF van de Kamp
 Mts. Kamphuis-Venhuis
 Kamphuis
 Melkveebedrijf
 MTS Klein Holkenborg
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 SMK
 A-ware Food Group
 Vogelbescherming
 Schuttelaar & Partners
 Melkveebedrijf Legters
 Vosheuvell
 Pinners Leurink vof
 Litjens

Naam

De heer L. van Loenhout
 Mevrouw H. Lugtenberg
 De heer A.G.J. Marsman
 De heer H.J. Middelbrink
 De heer J. Mulder
 Mevrouw W. Mulder
 De heer J. Muskens
 Mevrouw S. van Nes
 De heer M. Nillesen
 De heer K. Oostrik
 De heer J. Oskam
 De heer T. den Ouden
 Mevrouw G. Peters
 De heer K. Peters
 De heer W. Raijmakers
 De heer R. Reimink
 Mevrouw M. Rentmeester
 Mevrouw A. de Ridder
 De heer B.J.M. te Riele
 De heer B. Roeleveld
 De heer J. Scheltinga
 De heer H. Scholten
 De heer A. Schoterman
 De heer M. Schuttelaar
 De heer W. Sijbrandij
 De heer M. Sligman
 De heer E. Smale
 De heer R. Smits
 Mevrouw F. Smorenborg
 De heer W. Stemerding
 De heer H. Steverink
 De heer A. Stokkers
 De heer J. Strik
 De heer H. Swinkels
 De heer J. Tippe
 De heer J. Uiterwaal
 De heer A. Vanhoudt
 De heer A. van Veen
 De heer M. Vos
 Mevrouw S. van Wageningen
 Mevrouw C. Weebers
 Mevrouw K. Weerts
 De heer H.J.M. Wellenberg
 De heer H. van Wensen
 Mevrouw D. Witzel
 De heer Y. van der Woude
 De heer G. van der Zijpp
 Mevrouw Y. van Zundert

Organisatie

Maatschap van Loenhout Jansen
 Melkveebedrijf Lugtenberg
 A.G.J. Marsman
 Mts Middelbrink
 Farmel Dairy BV.
 Melkveehouderij Mulder
 Muskens VOF
 DOC Kaas
 Vof melkveebedrijf Nillesen
 Wakker Dier
 mts oskam
 Qlip B.V.
 Melkveehouderijbedrijf Peters
 DLV Advies
 Yara
 Reimink melkvee
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 SMK
 Mts. te Riele
 Melkveebedrijf Roeleveld
 VOF J. Terwisscha van Scheltinga
 maatschap Scholten-Hendriksen
 VOF Schoterman
 Schuttelaar & Partners
 Maatschap Sijbrandij
 For Farmers
 Groot Steinfort
 Coöperatie NoorderlandMelk UA
 Ministerie van LNV
 Mts. Stemerding
 mts Steverink
 Melkveebedrijf Fam. Stokkers
 Strik VOF
 College van Deskundigen SMK (voorzitter)
 Qlip B.V.
 FrieslandCampina Nederland B.V.
 Faculteit Diergeneeskunde
 Melkveehouderij Van Veen
 Dierenbescherming
 SMK
 BoerenNatuur
 Superunie
 H.J.M. Wellenberg en K.M. Wellenberg
 C.H. van Wensen
 Farm Dairy
 DTC/Vvrp/HEC
 Agrifirm
 Schuttelaar & Partners

Bijlage 3

Ontvangen schriftelijke inbreng

Naam	organisatie	Vraagnummer
De heer en mevrouw Lenselink	Vosheuvel	7, 73, 78, 113, 133, 143, 159, 164, 175
De heer W. Litjens	Litjens	3, 79, 159
De heer T. Tigchelaar	Melkveehouderij Tigchelaar	2, 172
De heer R. Baars	Hogeschool Van Hall Larenstein	80
De heer en mevrouw Haarman	M.W.M. en C.B.M. Haarman	115, 168, 186, 187
De heer J. Tippe	Qlip	185
Mevrouw A. Hilhorst	Wakker Dier	90, 94, 106, 107, 110, 114, 119, 130, 144, 173, 184
De heer A.J. Bos	A.J. Bos	95
De heer B. Oosterwijk	Melkveehouderij	8, 21, 179
De heer P. Scholten	Kobra accountants & adviseurs	45
De heer R. Brosens	Mts. Brosens	25, 159, 186
De heer J. Uiterwaal	FrieslandCampina Nederland B.V.	9, 26, 31, 46, 72, 84, 97, 98, 120, 137, 145, 174, 177, 178
De heer L. Arendsen Raedt	For Farmers Nederland B.V.	6, 10, 22, 28, 61, 63, 85, 96, 124, 142, 158, 168, 170
Mevrouw C. Weebers	Boer en Natuur	29, 56, 65, 67, 81
De heer D. Korevaar	Melkveehouderij	57, 164, 180, 182, 183, 188
De heer A. Stokkers	Melkveebedrijf Familie Stokkers	30, 52
De heer G. van der Kolk	Melkveehouderij	11
Mevrouw N. Kalverda	Qlip	28, 62, 76, 111, 157, 163
De heer K. Aalbers	Fuite Veevoerders	27, 87, 99
Mevrouw G. Peters	Melkveehouderijbedrijf Peters	53, 74, 100, 159, 164, 171
Mevrouw A. Kuiper-Vos	Vogelbescherming	66
De heer en mevrouw Oosterhout	Kaasboerderij 't Bosche Made	37, 75, 86, 126, 146, 171
De heer H. Steverink	Melkveehouderij	13, 14, 15, 17, 58, 176
De heer G. Hooijer	HEC (hoofcare Expertise Centre)	125, 134, 135, 136, 181